

Α.Τ.Ε.Ι ΚΡΗΤΗΣ

**ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ:

**«ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΩΣ ΜΟΧΛΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ
ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΤΟΥΣ
ΦΥΣΙΚΟΥΣ ΠΟΡΟΥΣ»**

ΤΗΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑΣ:

ΒΙΤΣΕΝΤΖΑΚΗ ΜΑΡΙΑΣ Α.Μ 4435

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΦΡΑΓΚΟΥΛΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ

ΗΡΑΚΛΕΙΟ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2014

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου κύριο Αντώνη Φραγκούλη για την εμπιστοσύνη και την αφιέρωση πολύτιμου χρόνου, ώστε να ολοκληρωθεί η εργασία αυτή .

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην εργασία αναπτύσσεται ο ρόλος του φυσικού περιβάλλοντος στην ανάπτυξη και εξέλιξη του τουρισμού , καθώς επίσης και οι επιπτώσεις του τουρισμού προς το περιβάλλον, τους φυσικούς πόρους και τα οικοσυστήματα. Παρουσιάζεται ο τρόπος με τον οποίο το περιβάλλον συμβάλλει στην ανάπτυξη της τουριστικής και οικονομικής δραστηριότητας σε έναν τόπο .Περιβάλλον και τουρισμός , είναι δύο έννοιες αλληλένδετες και αλληλοεξαρτώμενες. Το «παρθένο» φυσικό περιβάλλον και οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες (αξιοθέατα, ήθη, έθιμα) ενός τόπου, είναι αιτίες που τον καθιερώνουν ως τουριστικό προορισμό. Από την άλλη , η υποβάθμιση και η εξαθλίωση των στοιχείων αυτών, καταλήγει στην ανάλογη υποβάθμιση της τουριστικής δραστηριότητας. Επίσης , είναι σημαντικό να αναφερθεί , πως δύο από τις βασικότερες μορφές εναλλακτικού τουρισμού, ο αγροτουρισμός και ο οικολογικός τουρισμός ή οικοτουρισμός, έχουν άμεση σχέση με το περιβάλλον ,αφού έχουν βασικό στόχο την ανάπτυξη και ανασυγκρότηση της υπαίθρου.

Η εργασία αναπτύσσεται σε τέσσερα κεφάλαια.

Στο πρώτο αναφέρεται η έννοια και η σημασία του περιβάλλοντος, οι συνέπειες που προκαλούνται σε αυτό από τον υπερπληθυσμό και τις αλλαγές στην ατμόσφαιρα της γης. Επίσης, γίνεται αναφορά στα οικοσυστήματα και τη σημασία τους στην ανθρώπινη ζωή και την οικονομική παραγωγή, και τέλος αναφέρεται η έννοια των φυσικών πόρων και της βιοποικιλότητας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, αναφέρεται ο ορισμός και οι διακρίσεις του τουρισμού και τα βασικά στοιχεία και γνωρίσματα του τουριστικού προϊόντος .Ακόμη , παρουσιάζονται οι σημαντικοί φορείς και παράγοντες διαμόρφωσης προτύπων της τουριστικής ανάπτυξης και οι παράμετροι της τουριστικής ζήτησης και προσφοράς.

Στο τρίτο κεφάλαιο, θα αναπτυχθούν οι μορφές του τουρισμού, καθώς επίσης και οι εναλλακτικές μορφές αυτού(αγροτουρισμός, οικοτουρισμός), η σημασία τους στην ανάπτυξη του τουρισμού και οι επιπτώσεις τους στο περιβάλλον και τέλος , η κοινωνική και πολιτιστική σημασία του τουρισμού.

Τέλος , στο τέταρτο κεφάλαιο, θα γίνει αναφορά στις θετικές και αρνητικές επιπτώσεις και επιδράσεις του τουρισμού στο περιβάλλον και τους φυσικούς πόρους, καθώς επίσης στο οικιστικό και δομημένο περιβάλλον και σε περιοχές με ιδιαίτερη πολιτισμική και ιστορική αξία.

Και καταλήγω στα συμπεράσματα και στις προτάσεις. Η Ελλάδα, καθώς βρίσκεται στη δίνη μιας οικονομικής κρίσης , θα πρέπει να επωφεληθεί από την ανάπτυξη του τουρισμού με τρόπο έτσι ώστε και ο τουρισμός να επωφελείται , και το περιβάλλον να διαφυλάσσεται, λαμβάνοντας μέτρα η πολιτεία, αλλά και ο καθένας μας χωριστά.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	ΣΕΛΙΔΑ
-Ευχαριστίες.....	1
-Εισαγωγή	2
-Πίνακας Περιεχομένων.....	3
-Περίληψη	5
-Abstract(Περίληψη στην Αγγλική γλώσσα)	6
-ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	7
-1.1 Υπερπληθυσμός.....	7
-1.2 Οικοσυστήματα.....	10
-1.3 Αλλαγές στην ατμόσφαιρα της γης.....	14
-1.4 Φυσικοί Πόροι.....	16
-ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	21
-2.1 Πίνακας Διεθνών Αφίξεων Τουριστών στην Ελλάδα Πτήσεων Charter.....	21
-2.2 Ορισμοί Τουρισμού.....	22
-2.3 Στοιχεία Τουριστικού Προϊόντος.....	24
-2.4 Φορείς/Παράγοντες διαμόρφωσης προτύπων τουριστικής ανάπτυξης.....	25
-2.5 Παράμετροι Τουριστικής Ζήτησης και Προσφοράς.....	28
- 2.5.1.Παράμετροι της Τουριστικής Ζήτησης.....	29
-2.5.2 Παράμετροι της Τουριστικής Προσφοράς.....	29
-ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	31
-3.1 Ο Μαζικός – Οργανωμένος Τουρισμός.....	31
-3.2 Επιπτώσεις Μαζικού Τουρισμού.....	32
-3.3 Άλλες Μορφές Τουρισμού	33
-3.4 Μορφές Εναλλακτικού Τουρισμού.....	37
-3.5 Οικοτουρισμός.....	38
-3.6 Αγροτουρισμός.....	39

-3.7 Μορφές Αγροτουρισμού.....	39
-3.7.1 Ο Αμιγής Αγροτουρισμός.....	39
-3.7.2 Ο Σύνθετος Αγροτουρισμός.....	39
-3.7.3 Κύριες Μορφές Αμιγή Αγροτουρισμού στην Ελλάδα	40
-3.7.4 Κύριες Μορφές Σύνθετου Αγροτουρισμού στην Ελλάδα.....	40
-3.8 Στόχοι Αγροτουρισμού.....	41
-3.9 Κοινωνική και Πολιτισμική Σημασία του Τουρισμού.....	42
-ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟΥΣ ΦΥΣΙΚΟΥΣ ΠΟΡΟΥΣ.....	43
-4.1 Νερό.....	43
-4.2 Έδαφος	45
-4.3 Αέρας.....	45
-4.4 Ενέργεια	46
-4.5 Οικοσυστήματα.....	46
-4.6 Πανίδα.....	47
-4.7 Χλωρίδα	47
-4.8 Επιδράσεις του τουρισμού στο οικιστικό/δομημένο περιβάλλον.....	48
-4.9 Οι επιπτώσεις του τουρισμού στις περιοχές με ιδιαίτερη πολιτισμική και ιστορική αξία.....	49
-4.10 Θετικές επιδράσεις του τουρισμού στο περιβάλλον.....	52
-Συμπεράσματα/ Προτάσεις.....	54
-Βιβλιογραφία.....	56

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της εργασίας είναι να γνωρίσουμε τη σημασία του περιβάλλοντος στην ανθρώπινη ζωή και οικονομική δραστηριότητα , καθώς επίσης και το ρόλο του φυσικού περιβάλλοντος στην ανάπτυξη και εξέλιξη του τουρισμού μιας χώρας. Επίσης, γίνεται λόγος για τις επιδράσεις και επιπτώσεις του τουρισμού στο φυσικό περιβάλλον, τα οικοσυστήματα και τους φυσικούς πόρους.

Η Ελλάδα αποτελεί έναν από τους δημοφιλέστερους τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως .Από την αρχή της ύπαρξής του ο ελληνικός τουρισμός στηρίζεται στην ανάδειξη των δύο βασικών στοιχείων : του πλούτου της χώρας της πολιτιστικής της κληρονομιάς και του φυσικού περιβάλλοντος. Τα πολιτιστικά μνημεία του πολιτισμού που άνθισε στον τόπο μας επί αιώνες και η ιδιαίτερη γεωμορφολογία του φυσικού περιβάλλοντος ,αποτελούν το συγκριτικό πλεονέκτημα της Ελλάδας σε σχέση με τις άλλες χώρες που αποτελούν σημαντικούς τουριστικούς προορισμούς.

Ο τουρισμός αποτελεί έναν κλάδο δραστηριότητας που μπορεί να βελτιώσει την κατάσταση μιας χώρας. Το φυσικό περιβάλλον , συνδράμει στην ανάπτυξη διάφορων εναλλακτικών μορφών τουρισμού, οι οποίοι αναπτύσσονται στη φύση και το φυσικό περιβάλλον και έχουν στόχο την ανάπτυξη και ανασυγκρότηση της υπαίθρου.

Το φυσικό περιβάλλον και οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες(αξιοθέατα, ήθη και έθιμα)ενός τόπου, είναι αιτίες που τον καθιερώνουν ως τουριστικό προορισμό. Η υποβάθμιση και εξαθλίωση των στοιχείων αυτών, καταλήγει στην υποβάθμιση της τουριστικής δραστηριότητας.

Όπως το περιβάλλον συμβάλλει στην ανάπτυξη του τουρισμού μιας χώρας, έτσι και ο τουρισμός μπορεί να έχει θετικές επιδράσεις στο περιβάλλον .Οι απαιτήσεις των τουριστών για καθαρό περιβάλλον, ενθαρρύνουν τη δημιουργία έργων υποδομής , που ωφελούν ταυτόχρονα τους μόνιμους κατοίκους.

Αντιθέτως, ο τουρισμός, μπορεί να επιφέρει και αρνητικές επιπτώσεις που επεκτείνονται στο φυσικό περιβάλλον και τους φυσικούς πόρους, καθώς επίσης στο οικιστικό και δομημένο περιβάλλον , και σε περιοχές με ιδιαίτερη πολιτισμική αξία.

Συνοψίζοντας:

Το φυσικό περιβάλλον είναι παράγοντας ο οποίος συμβάλλει σημαντικά στην ανάπτυξη και εξέλιξη του τουρισμού μιας χώρας .Η Ελλάδα, καθώς βρίσκεται στη δίνη μιας οικονομικής κρίσης , θα πρέπει να επωφεληθεί από την ανάπτυξη του τουρισμού και να επιδιώξει την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, λαμβάνοντας μέτρα η πολιτεία, αλλά και η ίδια η κοινωνία. Διότι τα οφέλη είναι πολλαπλά όχι μόνο του τουρισμού προς το περιβάλλον, αλλά και του περιβάλλοντος στην ανάπτυξη του τουρισμού.

ABSTRACT

The aim of this dissertation is to emphasize the importance of the environment in human life and economic activity, as well as, the role of natural environment in the growth and development of a country's tourism. Reference is also made with regards to the effects and repercussions of tourism in the natural environment, the ecosystems and the natural resources.

Greece constitutes one of the most popular tourist destinations worldwide. From the beginning of its existence, Greek tourism is supported by the appointment of two basic elements: the country's wealth, the cultural heritage and the natural environment. The monumental masterpieces of our culture, which bloomed in our place on centuries and the particular geomorphology of natural environment, designate the comparative advantage of Greece to other countries that encompass important tourist destinations. Tourism involves a sector of activity that can improve the economic status of a country. In addition, the natural environment, contributes in the growth of various alternative forms of tourism that are developed in nature, as well as, in the environment itself, and aim at the growth and reconstruction of the countryside.

The natural environment and cultural specificities (sightseeing, cultural norms values and habits of a place, are the causes that establish a place as a tourist destination. The degradation and declination of this elements, lead to the lessening of tourist activity.

As the environment contributes in the growth of tourism of a country, tourism can likewise have positive effects in the environment as the demand of tourists for clean environment, encourages the creation of infrastructure projects that benefit simultaneously the permanent residents.

On the contrary, tourism can still bring negative repercussions that are extended in the natural environment and the natural resources, as well as in the built-up and structured environment, and in regions with particular cultural value.

To synopsise:

The natural environment is a factor which contributes considerably in the growth and development of a country's tourism. Given the fact that, Greece is found in the throes of an economic crisis, should benefit from the growth of tourism. Furthermore, the state should not only pursuit the protection of natural environment, by taking measures, but also every member of the society. Because the benefits are multiple not only from tourism to the environmental angle, but also from the perspective of the environment to the growth of tourism.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Η άφιξη της νέας χιλιετίας αποτέλεσε αφορμή για την αποτίμηση ενός αριθμού ζητημάτων μείζονος σημασίας για την ανθρωπότητα, μεταξύ των οποίων είναι και η υφιστάμενη κατάσταση του περιβάλλοντος. Με τον όρο περιβάλλον ορίζεται το σύνολο των φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση με έναν οργανισμό και καθορίζουν την ανάπτυξη και την επιβίωση του. Το φυσικό περιβάλλον περιλαμβάνει όλους τους ζωντανούς και μη ζωντανούς οργανισμούς που βρίσκονται με φυσικό τρόπο στη Γη. Αντιθέτως, το λεγόμενο ανθρωπογενές περιβάλλον αναφέρεται στο σύνολο εκείνων των στοιχείων που μας περιβάλλουν τα οποία δεν έχουν προέλθει από φυσικές διεργασίες αλλά είναι τεχνητά, έχουν δηλαδή κατασκευαστεί από τον άνθρωπο για την κάλυψη των επιμέρους αναγκών του.

Η εικόνα της κατάστασης του φυσικού περιβάλλοντος του πλανήτη όπως αναδείχτηκε από μία σειρά από επιστημονικές έρευνες υπήρξε τουλάχιστον ανησυχητική. Μία σειρά από τάσεις σε παγκόσμιο επίπεδο που αναπτύσσονται ακολούθως, σκιαγραφούν την ανάγκη δράσεων για την αντιστροφή των δυσμενών αυτών συνθηκών που έχουν διαμορφωθεί και είναι αποτέλεσμα των ολοένα και αυξανόμενων πιέσεων που ασκεί τις τελευταίες δεκαετίες το ανθρωπογενές στο φυσικό περιβάλλον.

1.1 Υπερπληθυσμός

Ο παγκόσμιος πληθυσμός (πάνω από 6,7 δις. άτομα το 2009) έχει αυξηθεί κατά 2 δις. μόνο τα τελευταία 25 χρόνια. Η αυξητική αυτή τάση είναι συνεχής προσθέτοντας περίπου 77 εκατ. ανθρώπους κάθε χρόνο. Αν και ο ρυθμός αυτός ελαττώνεται σταδιακά, ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών προβλέπει πως το 2050, ο πληθυσμός της γης θα αγγίξει τα 8,9 δις...!

Τα στοιχεία αυτά, είναι εξαιρετικής σημασίας για την μελλοντική κατάσταση του περιβάλλοντος, αν αναλογιστούμε ότι κάθε άνθρωπος έχει συγκεκριμένες ανάγκες, δημιουργεί μια δεδομένη ζήτηση από φυσικούς πόρους και η συνολική αυτή ζήτηση αυξάνεται διαχρονικά με την ολοένα και μεγαλύτερη κατανάλωση αγαθών ανά άτομο. Ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο για να μετρήσουμε τη ζήτηση αυτή είναι το λεγόμενο οικολογικό αποτύπωμα. Η έννοια του οικολογικού αποτυπώματος εκφράζεται σε μονάδα έκτασης γης(εκτάρια)και υπολογίζει την έκταση παραγωγικής γης, πόσιμου νερού και θάλασσας που είναι απαραίτητα για την κάλυψη των καθημερινών αναγκών του ανθρώπου σε ενέργεια και νερό, συνυπολογίζοντας τις εκπομπές ρύπων και την

έκταση που χρειάζεται για την απόθεση των απορριμμάτων .Σε παγκόσμιο επίπεδο το μέσο οικολογικό αποτύπωμα κατά κεφαλήν είναι 2,2 εκτάρια, παρότι δεν θα έπρεπε να ξεπερνά τα 1,8 εκτάρια προκειμένου να παραμείνει εντός των ορίων της βιολογικής ικανότητας της γης. Έκθεση του WWF το 2006 έδειξε πως ο άνθρωπος χρησιμοποιεί 25% περισσότερο από την ετήσια παραγωγή της Γης ,με απλά λόγια ,η Γη χρειάζεται έναν χρόνο και τρεις μήνες για να παράγει ότι εμείς χρησιμοποιήσαμε σε ένα μόνο έτος.

Οι περίπου 2,2 δις. που θα προστεθούν στον πληθυσμό της Γης έως το 2050 θα πρέπει να τραφούν, να ντυθούν, να στεγαστούν, και γενικά να καλύψουν τις ανάγκες τους για διαβίωση .Ουσιαστικά το μεγαλύτερο ποσοστό αυτής της πληθυσμιακής αύξησης θα λάβει χώρα στις αναπτυσσόμενες χώρες ,στις φτωχότερες από τις οποίες ο ρυθμός γεννήσεων είναι πολύ υψηλότερος από το ποσοστό θνησιμότητας .Στις χώρες αυτές, 1,2 δις. άνθρωποι αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα φτώχειας, χωρίς να έχουν ικανοποιητικά εισοδήματα για να καλύψουν τις βασικές τους ανάγκες ,ενώ πάνω από 800 εκατ. άνθρωποι παραμένουν υποσιτιζόμενοι.

Την ίδια στιγμή η παγκόσμια οικονομική παραγωγή βαίνει ανοδικά έχοντας περίπου τριπλασιαστεί από τη δεκαετία του 1980.Ωστόσο,παρά ην οικονομική μεγέθυνση το χάσμα μεταξύ των πλουσιότερων(αναπτυγμένων) και των φτωχότερων(λιγότερο αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων) χωρών του κόσμου γίνεται ολοένα και μεγαλύτερο, γεγονός που δικαιολογεί γιατί τα φτωχότερα κράτη του κόσμου επιζητούν να βελτιώσουν την οικονομική τους κατάσταση και να προωθήσουν την οικονομική τους ανάπτυξη με ταχείς ρυθμούς. Στην προσπάθεια τους αυτή όμως, το οικολογικό τους αποτύπωμα αναπόφευκτα θα μεγαλώσει και οι επιπτώσεις στο περιβάλλον από τον πληθυσμό που θα προστεθεί(στον ήδη υπάρχον)στα επόμενα 50 χρόνια θα είναι τεράστιες. Ως εκ τούτου η σταθεροποίηση της πληθυσμιακής αύξησης στις αναπτυσσόμενες χώρες είναι ζωτικής σημασίας τόσο για το φυσικό περιβάλλον του πλανήτη, όσο και για το κλείσιμο της ψαλίδας μεταξύ πλουσιότερων και φτωχότερων χωρών.

Πώς όμως τα λιγότερο ανεπτυγμένα έθνη επιβαρύνουν τώρα και ίσως ακόμα περισσότερο στο μέλλον το περιβάλλον; Ένας βασικός λόγος είναι η εντατικοποίηση των καλλιεργειών. Η χρησιμοποίηση πιο παραγωγικών ποικιλιών δημητριακών, έχει σίγουρα θετικά αποτελέσματα στην κάλυψη των τροφικών αναγκών του διαρκώς αυξανόμενου πληθυσμού των εθνών αυτών, όμως αυτό έχει και το ανάλογο κόστος. Η εντατικοποίηση της γεωργικής παραγωγής επιβαρύνει την ποιότητα του εδάφους. Σύμφωνα με την παραδοσιακή μέθοδο αγροτικής παραγωγής με σκοπό την αυτάρκεια της οικογένειας του καλλιεργητή, η αγροτική έκταση χωριζόταν σε επιμέρους τμήματα και κάθε εδαφικό τμήμα καλλιεργούνταν ανά 1-2 χρόνια με σκοπό στο μεσοδιάστημα

να μπορέσει να ανακτήσει τις φυσικές του ιδιότητες. Όμως οι πιέσεις για αύξηση της παραγωγής, οδήγησαν στη συνεχή χρήση όλης της καλλιεργήσιμης γης χωρίς περιόδους αγρανάπαυσης, με συνέπεια το έδαφος να χάνει την ευφορία του, να μειώνεται η παραγωγή και να διαβρώνεται το έδαφος. Το φαινόμενο υποβάθμισης της ποιότητας του εδάφους γίνεται ακόμα πιο έντονο με την υπέρμετρη βόσκηση κοπαδιών σε ήδη ευπαθείς χορτολιβαδικές εκτάσεις. Η διαδικασία αυτή οδηγεί στην ερημοποίηση τεράστιων εκτάσεων σε πολλά μέρη του κόσμου όπως στην Αφρική όπου ο υπερπληθυσμός σε συνδυασμό με την εντατικοποίηση της αγροτικής παραγωγής συντελούν στη μείωση της παραγωγής τροφίμων ανά άτομο.

Δεύτερος σημαντικός λόγος είναι η δημιουργία νέων εκτάσεων για καλλιέργεια που μπορεί εν μέρει να δικαιολογείται υπό το πρίσμα της αύξησης της παραγωγικής τροφής, όμως έχει θλιβερές συνέπειες στο περιβάλλον, αφού για να επιτευχθεί αυτό πχ. αποψιλώνονται δάση η αποξηραίνονται λίμνες και μαζί τους χάνονται όλα τα αγαθά και υπηρεσίες που προσφέρουν στον άνθρωπο. Ακόμα όμως και μετά τη δραστική αλλαγή της μορφολογία του εδάφους με σκοπό την γεωργική παραγωγή ,αυτή δεν μπορεί να επιτευχθεί αν δεν υπάρχει η συστηματική δυνατότητα άρδευσης. Η άρδευση με τη σειρά της είναι δαπανηρή και δημιουργεί επιπρόσθετα περιβαλλοντικά προβλήματα. Πχ η εκτεταμένη αποψίλωση των τροπικών δασών στη Νότια και Κεντρική Αμερική ,έγινε με στόχο την άνοδο της γεωργικής παραγωγής .Το μεγαλύτερο ποσοστό της αποψίλωσης έγινε από φτωχούς και νέους ανθρώπους που αναζητούσαν τρόπο να ορθοποδήσουν αλλά δεν είχαν τις κατάλληλες γνώσεις και τεχνική εκπαίδευση για να διατηρήσουν την ποιότητα των τροπικών εδαφών. Έτσι, σύντομα οι αποψιλωμένες εκτάσεις έπαψαν να είναι παραγωγικές οδηγώντας όσους είχαν επενδύσει σε αυτές ξανά, στη φτώχεια, εγκαταλείποντάς τες στο έλεος των μεγάλων κτηνοτροφικών επιχειρήσεων.

Οι οικολόγοι Paul Ehrlich και John Holdren πριν μερικά χρόνια διατύπωσαν μια εξίσωση με σκοπό να εκφράσουν τους επιμέρους ανθρωπογενείς παράγοντες που συμβάλλουν στην περιβαλλοντική υποβάθμιση και τη ραγδαία μείωση των φυσικών πόρων της Γης. Η θεωρία τους στηριζόταν στην ιδέα ότι οι πιέσεις που προκαλεί ο άνθρωπος στο περιβάλλον είναι αποτέλεσμα τριών παραμέτρων :του ανθρώπινου πληθυσμού, της κατανάλωσης και της τεχνολογίας. Η εξίσωση έγινε γνωστή ως IPAT, ($I=P \times A \times T$) σύμφωνα με την οποία οι επιπτώσεις στο περιβάλλον (i-impact επιπτώσεις) είναι ανάλογες με τον αριθμό των ανθρώπων που υπάρχουν στον πλανήτη (p-population,πληθυσμός) πολλαπλασιασμένο με τα καταναλωτικά πρότυπα του μέσου ανθρώπου(a-affluence,καταναλωτικά πρότυπα) και επίσης πολλαπλασιασμένο με το τρέχον επίπεδο τεχνολογίας που υπάρχει(t-technology,τεχνολογία).Σύμφωνα με την

παραπάνω μαθηματική σχέση λοιπόν, αυτοί είναι οι τρεις βασικότεροι προσδιοριστικοί παράγοντες των πιέσεων που προκαλεί ο άνθρωπος στο φυσικό περιβάλλον.

1.2 Οικοσυστήματα

Οικοσύστημα ονομάζεται το σύνολο των βιοτικών παραγόντων που υπάρχουν και αλληλεπιδρούν σε μια δεδομένη γεωγραφική περιοχή. Ένα οικοσύστημα αποτελείται από:

α) Το σύνολο των ζωντανών οργανισμών (βιοτικοί παράγοντες) που αναφέρονται και ως βιοκοινότητα. Περιλαμβάνει όλα τα ζώα, τα φυτά και τους μικροοργανισμούς. Όταν αναφερόμαστε σε όλη τη βλάστηση μιας περιοχής, αυτή καλύπτει όλα τα φυτά, από μεγάλα δέντρα μέχρι μικροσκοπικά άλγη. Έτσι και το υποσύνολο που αναφέρεται στα ζώα, καλύπτει όλα τα επιμέρους θηλαστικά, ερπετά, πτηνά, αμφίβια, αλλά και μικρά έντομα και ζυύφια. Τέλος οι μικροοργανισμοί είναι όλοι οι μικροβιακοί οργανισμοί, βακτήρια, μύκητες, και πρωτόζωα. Επομένως, μία βιοκοινότητα αποτελείται από μία κοινότητα φυτών, μία κοινότητα ζώων, και μία μικροοργανισμών.

β) Μία βιοκοινότητα που συναντιέται σε μια δεδομένη γεωγραφική περιοχή, προσδιορίζεται από τους αβιοτικούς παράγοντες (βιότοπος), δηλαδή, από μη ζώντες φυσικούς και χημικούς παράγοντες όπως, το νερό που υπάρχει σε μία περιοχή, η θερμοκρασία, η ατμόσφαιρα και ο τύπος του εδάφους. Οι αβιοτικοί παράγοντες δρουν τόσο υποστηρικτικά, όσο και ανασταλτικά στη βιοκοινότητα. Παραδείγματος χάρη, η έλλειψη υγρασίας σε ένα οικοσύστημα, εμποδίζει την ανάπτυξη των περισσότερων φυτών, επιτρέπει όμως την ανάπτυξη κάποιων άλλων όπως τα κακτοειδή. Η και αντίθετα, μια περιοχή με μεγαλύτερη υγρασία και κατάλληλη θερμοκρασία, επιτρέπει την ανάπτυξη δασών και λιγότερο των κακτοειδών.

Ένα δάσος, ένα λιβάδι, ένας υγρότοπος, μία λίμνη, ένας ποταμός, σε συνδυασμό με τα αντίστοιχα είδη ζώων, φυτών, και μικροοργανισμών που φιλοξενούν, αλλά και τις σχέσεις αλληλεπίδρασης που αναπτύσσονται μεταξύ τους, αποτελούν τυπικά παραδείγματα διακριτών οικοσυστημάτων. Υπάρχουν πολλοί τύποι οικοσυστημάτων. Τα θαλάσσια οικοσυστήματα, που βρίσκονται στη θάλασσα, τα παράκτια οικοσυστήματα, που υπάρχουν στις ακτές, και τα χερσαία οικοσυστήματα, που υπάρχουν στην ξηρά. Όταν σε μία έκταση υπάρχουν μόνο γεωργικές καλλιέργειες μιλάμε για ένα αγροτικό οικοσύστημα. Υπάρχουν επίσης τα οικοσυστήματα των γλυκέων υδάτων, οι υγρότοποι, οι οποίοι παρέχουν τροφή και προστασία σε μεγάλο αριθμό πτηνών, θηλαστικών, ψαριών και άλλων μικροοργανισμών. Τέλος, το δασικό οικοσύστημα, που είναι το οικοσύστημα των φυτών και ζώων που κυριαρχεί στα δενδρώδη δασικά είδη. Το σύνολο όλων των οικοσυστημάτων της Γης, μπορεί να εκληφθεί ως ένα τεράστιο οικοσύστημα αναφερόμενο ως βιόσφαιρα.

Το πρώτο βήμα στην εξέταση μιας βιοκοινότητας, είναι ο προσδιορισμός των ειδών που την αποτελούν. Με τον όρο είδος εννοούμε το σύνολο των ατόμων (ζώα, φυτά, μικροοργανισμοί) μιας βιοκοινότητας που διαθέτουν κοινά χαρακτηριστικά στην εμφάνιση και η εμφάνιση τους είναι διαφορετική σε σχέση με άλλες ομάδες ατόμων.

Επίσης σημαντικό ρόλο στην ανάλυση ενός οικοσυστήματος παίζει και ο πληθυσμός των επιμέρους ειδών, δηλαδή ο αριθμός των ατόμων που απαρτίζουν ένα συγκεκριμένο είδος που ζει και αναπαράγεται στη συγκεκριμένη περιοχή. Η διαφορά μεταξύ πληθυσμού και είδους, έγκειται στο ότι ο πληθυσμός αναφέρεται στα άτομα (ζώα, φυτά, μικροοργανισμοί) ενός συγκεκριμένου είδους που ζουν στην υπό εξέταση περιοχή, ενώ με τον όρο είδος καλύπτονται όλα τα άτομα με κοινά χαρακτηριστικά που μπορεί να ζουν και να αναπαράγονται σε διαφορετικές μεταξύ τους περιοχές.

Τα είδη που υπάρχουν σε ένα δεδομένο οικοσύστημα εξαρτώνται και επηρεάζουν το ένα το άλλο. Κάποια είδη ζώων, δεν θα μπορούσαν να επιβιώσουν σε ένα οικοσύστημα, εάν δεν υπήρχαν συγκεκριμένα είδη φυτών απαραίτητα για την διαβίωση τους, να τραφούν, να βρουν καταφύγιο. Συνεπώς, η κοινότητα των φυτών ενός οικοσυστήματος υποστηρίζει (ή εμποδίζει αν απουσιάζουν κάποια είδη φυτών) την κοινότητα των ζώων. Επιπλέον, κάθε είδος φυτού και ζώου, προσαρμόζεται στους αβιοτικούς παράγοντες που υπάρχουν στην γεωγραφική περιοχή που βρίσκεται το οικοσύστημα. Για παράδειγμα, είδη που ζουν σε περιοχές με εύκρατο κλίμα, είναι προσαρμοσμένα να ανταπεξέρχονται στις θερμοκρασίες της χειμερινής περιόδου.

Όλα τα οικοσυστήματα έχουν τρεις βασικές κατηγορίες οργανισμών που αλληλεπιδρούν με παρόμοιο τρόπο ανεξάρτητα από τον τύπο του οικοσυστήματος. Οι κατηγορίες αυτές είναι: α) οι παραγωγοί, β) οι καταναλωτές, γ) οι αποδομητές και σαπροφυτικοί οργανισμοί.

Οι παραγωγοί είναι οργανισμοί που συλλέγουν ενέργεια από τον ήλιο ή από χημικές αντιδράσεις που πραγματοποιούν με σκοπό τη μετατροπή του διοξειδίου του άνθρακα σε οργανική ύλη. Οι περισσότεροι παραγωγοί – οργανισμοί είναι φυτά που εκμεταλλεύονται την ενέργεια του φωτός για να μετατρέψουν το διοξείδιο του άνθρακα και το νερό σε θρεπτικά οργανικά στοιχεία απελευθερώνοντας στην ατμόσφαιρα οξυγόνο ως “παραπροϊόν” αυτής της διαδικασίας. Αυτή η χημική μετατροπή που συντελείται με τη βοήθεια της ηλιακής ενέργειας ονομάζεται φωτοσύνθεση. Τα φυτά είναι ικανά να παρασκευάζουν όλα τα σύνθετα οργανικά μόρια που απαρτίζουν τα επιμέρους όργανά τους μέσω της φωτοσύνθεσης και άλλα και των ανόργανων θρεπτικών στοιχείων όπως άζωτο, φώσφορο, κάλιο και θείο που απορροφούν μέσω των ριζών τους από το χώμα. Οι φυτικοί οργανισμοί χρησιμοποιούν μία ποικιλία φωτοδευσμικών ουσιών για τη συλλογή ενέργειας από το ηλιακό φως κατά τη

διάρκεια της φωτοσύνθεσης αλλά η χλωροφύλλη, μία χρωστική ουσία, είναι ο σημαντικότερος τύπος που υπάρχει στα περισσότερα φυτά και είναι η αιτία που έχουν πράσινο χρώμα. Κάθε τύπος οικοσυστήματος, έχει και συγκεκριμένα είδη παραγωγών και οι παραγωγό ενός οικοσυστήματος ποικίλουν: από μικροσκοπικά φωτοσυνθετικά βακτήρια και μονοκύτταρα άλγη σε είδη χορταριών, λουλουδιών και κάκτων έως αιωνόβια δέντρα. Όλοι οι υπόλοιποι οργανισμοί πέρα των παραγωγών ενός οικοσυστήματος, τρέφονται από οργανικές ύλες. Σε αυτούς εκτός από τα ζώα περιλαμβάνονται επίσης οι μύκητες (πχ μανιτάρια), τα περισσότερα βακτήρια αλλά και τα φυτά που δεν διαθέτουν χλωροφύλλη, επομένως και δεν μπορούν να φωτοσυνθέσουν. Συνεπώς τα φυτά που κάνουν φωτοσύνθεση είναι απολύτως απαραίτητα για σχεδόν κάθε τύπο οικοσυστήματος, αφού πραγματοποιούν την παραγωγή οργανικής ύλης που προσφέρει ενέργεια σε όλα τα υπόλοιπα είδη του οικοσυστήματος.

Το χαρακτηριστικό αυτό των φυτών (δηλαδή η παραγωγή οργανικής ύλης-ενέργειας - τροφής) κατηγοριοποιεί το σύνολο των ζωντανών οργανισμών σε αυτότροφους και ετερότροφους. Οι αυτότροφοι είναι εκείνοι που παράγουν οργανική ύλη, ενώ αυτοί που δεν πραγματοποιούν τέτοιες διεργασίες ονομάζονται ετεροτροφοί. Η σημαντικότερη κατηγορία αυτότροφων εμμέσως, είναι τα πράσινα φυτά, αφού παράγουν στο σώμα τους οργανικές ύλες από το ηλιακό φως και τις ανόργανες ύλες που βρίσκουν στο περιβάλλον. Όλοι οι υπόλοιποι οργανισμοί που πρέπει να καταναλώσουν οργανική ύλη για να εκλάβουν την απαραίτητη ενέργεια για να ζήσουν, είναι οι ετερότροφοι. Υπάρχουν αναρίθμητες κατηγορίες ετερότροφων οργανισμών, με τις κυριότητες να είναι οι οργανισμοί –καταναλωτές (που τρέφονται με άλλους ζωντανούς οργανισμούς), και οι αποδομητές και σαπροφυτικοί οργανισμοί.

Καταναλωτές σε ένα οικοσύστημα ονομάζονται οι οργανισμοί που αποκομίζουν την ενέργεια που χρειάζονται τρεφόμενοι με άλλους οργανισμούς ή προϊόντα τους. Οι καταναλωτές περιλαμβάνουν από μικροσκοπικά βακτήρια έως μεγάλα θηλαστικά. Σε αυτή την κατηγορία ειδών κατατάσσονται πρωτόζωα, σκουλήκια, ψάρια και οστρακόδερμα, έντομα, ερπετά, αμφίβια και θηλαστικά (συμπεριλαμβανομένου και του ανθρώπου). Για τη πληρέστερη κατανόηση των οικοσυστημάτων, οι οργανισμοί-καταναλωτές διακρίνονται σε επιμέρους υποομάδες ανάλογα από τη πηγή από τη οποία λαμβάνουν τροφή. Ένας ζωικός οργανισμός (όπως ο λαγός) ο οποίος τρέφεται κυρίως με πράσινα φυτά ή φυτικά προϊόντα όπως οι καρποί ονομάζεται καταναλωτής πρώτης τάξης. Ένας οργανισμός (όπως αλεπού), που τρέφεται σχεδόν αποκλειστικά με άλλα ζώα, τα οποία είναι φυτοφάγα, ονομάζεται καταναλωτής δεύτερης τάξης. Είναι δυνατόν επίσης να υπάρχουν σε οικοσυστήματα και καταναλωτές 3^{ης}, 4^{ης} ή ακόμα και υψηλότερης τάξης. Ο άνθρωπος για παράδειγμα, είναι καταναλωτής 1^{ης} τάξης όταν

τρέφεται με καρπούς φυτών, 2^{ης} τάξης όταν τρέφεται με ζώα και 3^{ης} σε περίπτωση που τρέφεται με ψάρια που τρέφονται με μικρότερα ψάρια που τρέφονται με τη σειρά τους με φύκια. Καταναλωτές 2^{ης} ή ψηλότερης τάξης καλούνται σαρκοφάγα είδη, ενώ είδη που τρέφονται τόσο με φυτά όσο και με ζώα ονομάζονται παμφάγα .

Ένα ζώο που τρώει έναν άλλο ζωντανό οργανισμό, είτε φυτό , είτε ζώο , ονομάζεται θηρευτής , ενώ ο οργανισμός ο οποίος γίνεται τροφή, ονομάζεται θήραμα .Η τροφική αυτή σχέση περιλαμβάνει τη συνήθη αλληλεπίδραση θηρευτή – θηράματος μεταξύ ενός σαρκοφάγου κι ενός φυτοφάγου ζώου, αλλά και τη σχέση φυτοφάγων ζώων με φυτά ακόμα και παρασιτικών οργανισμών που τρέφονται από το σώμα άλλων οργανισμών .Τα παράσιτα αποτελούν μια ακόμα ομάδα οργανισμών –καταναλωτών που προσκολλώνται πάνω στ θήραμα τους και τρέφονται από αυτό για μεγάλο χρονικό διάστημα , χωρίς όμως να το σκοτώνουν , απλά εξασθενώντας το σημαντικά. Το φυτό ή ζώο θήραμα ενός παρασιτικού οργανισμού , ονομάζεται ξενιστής.

Οι σαπροφυτικοί είναι οργανισμοί όπως ο γεωσκώληκας, ο τερμίτης, το μυρμήγκι, οι μύκητες, οι οποίοι αποκτούν την ενέργεια τους τρεφόμενοι με νεκρή οργανική ύλη. Όπως και με τους οργανισμούς-καταναλωτές, έτσι και με τους σαπροφυτικούς οργανισμούς, υπάρχουν 1^{ης} τάξης, 2^{ης} τάξης (αυτοί που τρέφονται με 1^{ης} τάξης σαπροφυτικούς οργανισμούς) κ.ο.κ. Μία πολύ σημαντική κατηγορία σαπροφυτικών οργανισμών είναι οι αποδομητές .Οι αποδομητές είναι οργανισμοί των οποίων η μεταβολική δραστηριότητα, οδηγεί στην αποσύνθεση ή στο σάπισμα της οργανικής ύλης. Τα είδη αυτά , εκκρίνουν διάφορα ένζυμα που αποσυνθέτουν πχ. Τα πεσμένα στο έδαφος φύλλα, και τρέφονται με τις οργανικές ύλες που προκύπτουν. Βασικοί αποδομητές είναι οι μύκητες(μανιτάρια) και τα βακτήρια.

Σε όλα λοιπόν τα οικοσυστήματα, παρά τις επιμέρους διαφορές που μπορεί να έχουν μεταξύ τους , συναντάμε την ίδια βιοτική δομή ,όλα δηλαδή απαρτίζονται από :1)αυτότροφους ή παραγωγούς οργανισμούς που παράγουν οργανική ύλη που αποτελεί πηγή ενέργειας και θρεπτικών στοιχείων και από 2) ετερότροφους οργανισμούς που συμπεριλαμβάνουν ποικίλα είδη καταναλωτών , σαπροφυτικών οργανισμών και αποδομητών .

Τα οικοσυστήματα είναι καθοριστικής σημασίας για την ανθρώπινη ζωή και την οικονομική παραγωγή, καθώς παρέχουν μια σειρά από αγαθά και υπηρεσίες ζωτικής σημασίας. Αυτοί οι πόροι που μας προσφέρουν τα επιμέρους οικοσυστήματα δέχονται ωστόσο πιέσεις τις τελευταίες δεκαετίες , τόσο από τη ραγδαία πληθυσμιακή αύξηση, όσο και από τα πρότυπα(υπέρμετρης) κατανάλωσης που υπάρχουν σήμερα. Σε πολλά σημεία ανά τον κόσμο παρατηρείται εξάντληση των υδάτινων αποθεμάτων , υποβάθμιση των καλλιεργήσιμων εδαφών, υπεραλίευση του θαλάσσιου πλούτου και υλοτόμηση με ρυθμούς ταχύτερους από αυτούς που επιτρέπουν την αναγέννηση των

δασών. Μια σχετικά πρόσφατη έρευνα του Ο.Η.Ε με τίτλο «Πιλοτική Ανάλυση των Παγκοσμίων Οικοσυστημάτων»(Pilot analysis of global ecosystems-Page), επικεντρώθηκε στα συγκεκριμένα προβλήματα και εξέτασε την κατάσταση πέντε βασικών τύπων οικοσυστημάτων που παρέχουν αγαθά και υπηρεσίες ζωτικής σημασίας στον άνθρωπο και την οικονομική παραγωγή: παράκτια , θαλάσσια οικοσυστήματα, υδροτόπους, αγροτικά οικοσυστήματα, χορτολιβαδικά οικοσυστήματα και δασικά οικοσυστήματα. Η ερευνητική ομάδα PAGE , μια διεθνής συνεργασία επιστημόνων χαρακτηριστικά επισήμανε ότι σχεδόν όλες οι εκτάσεις που εξετάζονται για να αξιολογήσουμε την υγεία των οικοσυστημάτων μας, λέει ότι αντλούμε από αυτά περισσότερα από κάθε άλλη φορά στο παρελθόν και τα υποβαθμίζουμε με εξαιρετικά ταχύς ρυθμούς .

1.3 Αλλαγές στην ατμόσφαιρα της γης

Η γήινη ατμόσφαιρα αποτελείται από ένα μείγμα αερίων που η δύναμη της βαρύτητας συγκρατεί με τη μορφή ενός λεπτού 'καλύμματος' πάνω από την επιφάνεια του πλανήτη .Η ατμόσφαιρα της Γης διακρίνεται σε κάποια επιμέρους επίπεδα. Το κατώτατο ατμοσφαιρικό στρώμα ονομάζεται τροπόσφαιρα και ευθύνεται για τη ροή ενέργειας στα διάφορα σημεία του πλανήτη, ενώ σε αυτό γίνεται ο βιοχημικός κύκλος πολλών φυσικών στοιχείων όπως το οξυγόνο, το άζωτο, ο άνθρακας , το θείο, το νερό και άλλα. Η τροπόσφαιρα εκτείνεται από 5-16 χλμ. από το ύψος της επιφάνειας της γής κα σε αυτήν υπάρχουν τα σύννεφα που μεταφέρουν το νερό , ευθύνεται δηλαδή για τις καιρικές συνθήκες που επικρατούν ανά τον κόσμο. Πάνω από την τροπόσφαιρα υπάρχει η στρατόσφαιρα που εκτείνεται 16-65 χλμ από την επιφάνεια. Η στρατόσφαιρα περιέχει κυρίως όζον (O₃) μία ένωση οξυγόνου που την υψηλή ακτινοβολία που εκπέμπει ο ήλιος ,λόγος για το οποίο η θερμοκρασία στην στρατόσφαιρα ανέρχεται όσο αυξάνεται όσο ανεβαίνουμε από την τροπόσφαιρα. Πέρα από την στρατόσφαιρα , υπάρχουν δύο ακόμα στρώματα , η μεσόσφαιρα και η θερμόσφαιρα όπου η περιεκτικότητα σε όζον μειώνεται και υπάρχουν μόνο μικρές ποσότητες οξυγόνου και αζώτου.

Οι καθημερινές μεταβολές στη θερμοκρασία, την πίεση , την ένταση του ανέμου, την υγρασία και τη βροχόπτωση, συνιστούν τις καιρικές/μετεωρολογικές συνθήκες. Το κλίμα μιας περιοχής, είναι το αποτέλεσμα των χαρακτηριστικών καιρικών συνθηκών που επικρατούν για μεγάλο χρονικό διάστημα. Με απλά λόγια, η μέση θερμοκρασία και η βροχόπτωση κατά τη διάρκεια ενός έτους σε μία δεδομένη γεωγραφική περιοχή, συνιστούν το κλίμα που επικρατεί σε αυτή. Μπορούμε να εκλάβουμε το σύστημα ατμόσφαιρα-ωκεανοί-χερσαία επιφάνεια της Γης, σαν μια μηχανή κλιματικών συνθηκών που τροφοδοτείται από τον ήλιο και επηρεάζεται από την περιστροφή του πλανήτη. Η

ηλιακή ακτινοβολία εισέρχεται στην ατμόσφαιρα και μετά κάποια ποσότητα από αυτή αντανακλάται στο διάστημα, ενώ κάποια άλλη απορροφάται από την ατμόσφαιρα, τους ωκεανούς και τις χερσαίες επιφάνειες, θερμαίνοντας τον πλανήτη.

Βασικός προσδιοριστικός παράγοντας στη διαμόρφωση των επιμέρους τύπων οικοσυστημάτων που υπάρχουν, είναι το κλίμα. Αν και ο άνθρωπος μπορεί να προσαρμοστεί σε όλους τους τύπους κλίματος (από συνθήκες ακραίου ψύχους μέχρι περιοχές με παρατεταμένους καύσωνες), οι υπόλοιποι ζωντανοί οργανισμοί δεν έχουν την ίδια ικανότητα. Τα υπόλοιπα έμβια είδη, είναι προσαρμοσμένα σε συγκεκριμένους τύπους κλίματος, που χαρακτηρίζουν το οικοσύστημα όπου ζουν, και μία απότομη μεταβολή του, θέτει σε απειλή την λειτουργία και τη δομή του οικοσυστήματος.

Στο παρελθόν, η ρύπανση αντιμετωπιζόταν ως ένα καθαρά τοπικό πρόβλημα που επηρέαζε μεμονωμένα έναν ποταμό, μια λίμνη, έναν κόλπο ή την ποιότητα της ατμόσφαιρας σε μια μεμονωμένη πόλη. Σήμερα οι επιστήμονες εξετάζουν τη ρύπανση ως ένα παγκόσμιο φαινόμενο. Για παράδειγμα, οι ανησυχίες για την ελάττωση της ανώτερης στοιβάδας του ατμοσφαιρικού όζοντος, οδήγησε σε δράσεις διεθνούς επιπέδου-το πρωτόκολλο του Μόντρεαλ το 1987-στοχεύοντας στον περιορισμό της ρύπανσης από τις ουσίες χλωροφθοροανθράκων(CFC) των ψυκτικών συσκευών που απελευθερώνονταν στην ατμόσφαιρα.

Ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα σήμερα είναι ο κίνδυνος της παγκόσμιας κλιματικής αλλαγής λόγω της ανόδου του ποσοστού διοξειδίου του άνθρακα (CO₂) που ελκύεται στην ατμόσφαιρα και είναι υποπροϊόν της καύσης ορυκτών καυσίμων δηλ. πετρελαίου /βενζίνης, κάρβουνου και φυσικού αερίου. Εξαιτίας της ραγδαίας χρήσης ορυκτών καυσίμων τα επίπεδα CO₂ στην ατμόσφαιρα έχουν αυξηθεί σε μεγάλο βαθμό και αυξάνονται με ρυθμό 0,4% ανά έτος και με δεδομένη την εξάρτησή μας στα ορυκτά καύσιμα δεν διαφαίνεται λύση στο πρόβλημα στο σύντομο μέλλον.

Το διοξείδιο του άνθρακα, αποτελεί ένα φυσικό στοιχείο που υπάρχει στην κατώτερη ατμόσφαιρα της Γης μαζί με το άζωτο και το οξυγόνο. Είναι απαραίτητο για τη φωτοσύνθεση των φυτών και σημαντικό για το ενεργειακό σύστημα του πλανήτη :το διοξείδιο του άνθρακα επιτρέπει μεν στο φως που εκπέμπει ο ήλιος να περάσει στη Γη, αλλά συγκρατεί την υπέρυθη ακτινοβολία (θερμότητα) που εκπέμπεται από την επιφάνεια της Γης επιβραδύνοντας έτσι την απώλεια ενέργειας στο διάστημα. Η απορρόφηση υπέρυθρης ακτινοβολίας από το διοξείδιο του άνθρακα θερμαίνει την κατώτερη ατμόσφαιρα της Γης προκαλώντας το λεγόμενο φαινόμενο του θερμοκηπίου. Αν και οι συγκεντρώσεις CO₂ αποτελούν ένα μικρό ποσοστό των αερίων στοιχείων που υπάρχουν στην ατμόσφαιρα, ακόμα και μικρές αυξήσεις της ποσότητάς του μπορούν να επηρεάσουν τη θερμοκρασία που επικρατεί στην επιφάνεια της Γης. Μετρήσεις από το 1880 έως σήμερα, δείχνουν μια αυξητική τάση της μέσης

θερμοκρασίας στην γήινη επιφάνεια, ενώ η Διακυβερνητική Επιτροπή για την Κλιματική Αλλαγή δηλώνει σχετικά ότι οι εκπομπές CO₂ που οφείλονται στις ανθρώπινες δραστηριότητες, έχουν συμβάλει σε πάρα πολύ μεγάλο βαθμό στην άνοδο της θερμοκρασίας που παρατηρείται τα τελευταία 50 χρόνια.

1.4 Φυσικοί πόροι

Όλα εκείνα τα στοιχεία του πλανήτη μας τα οποία χρησιμοποιεί ο άνθρωπος με σκοπό να καλύψει τις ανάγκες του, ονομάζονται φυσικοί πόροι. Το νερό, αποτελεί φυσικό πόρο, στοιχείο απαραίτητο για τον άνθρωπο. Ακόμη φυσικοί πόροι είναι τα δάση, από τα οποία παίρνουμε το ξύλο, οι θάλασσες από τις οποίες καλύπτουμε τροφικές απαιτήσεις σε ψάρια. Επειδή οι περισσότεροι φυσικοί πόροι είναι και αποθεματικοί, δημιουργούν δηλαδή αρχικά απόθεμα ύλης και ενέργειας που περικλείεται μέσα σ' αυτή, μπορούν να ταξινομηθούν σε ανανεώσιμους φυσικούς πόρους, πόρους δηλαδή που όταν καταναλώνονται με μέτρο και διαχειρίζονται σωστά, τότε μπορούν να διατηρηθούν για πάντα, και μη ανανεώσιμους που εξαντλούνται σε τέτοιο σημείο ώστε η ανανέωση τους είναι αδύνατη ή πολύ δαπανηρή δηλαδή είναι αποθέματα υλών και στοιχείων του πλανήτη μας που με τη χρήση τους αργά ή γρήγορα θα επέλθει και η εξάντλησή τους.

Οι ανανεώσιμοι πόροι δημιουργούνται συνήθως από τα σύγχρονα βιοτικά συστήματα (γεωργικές καλλιέργειες, αλιεύματα, δασική ξυλεία κλπ). Αντίστοιχα οι μη ανανεώσιμοι πόροι είναι αποθέματα που προέρχονται από αβιοτικά συστήματα (μέταλλα, μάρμαρα) ή από πρώην βιοτικά συστήματα (κάρβουνο, πετρέλαιο, φυσικό αέριο)

Όλοι οι φυσικοί πόροι διακρίνονται σε ανακυκλώσιμους (νερό, χαρτί, ξυλεία) και μη ανακυκλώσιμους (καυσόξυλα, τροφές), αναλόγως με το αν μπορούν ή όχι να ανανεωθούν με τεχνητές διεργασίες ανακύκλωσης ή μέσα από τους φυσικούς κύκλους. Το νερό είναι ο σημαντικότερος φυσικός πόρος, αφού είναι απαραίτητο για όλες τις μορφές ζωής πάνω στον πλανήτη. Το 71% της επιφάνειας της Γης καλύπτεται από νερό, που στο σύνολό του έχει εκτιμηθεί σε 1,4 δις. κυβικά χιλιόμετρα! Όμως το 97.5% της ποσότητας αυτής είναι θαλασσινό νερό και μόλις το 2.5% είναι γλυκό νερό, δηλ. νερό με περιεκτικότητα 0,1% σε αλάτι. Σε αυτό το νερό στηρίζεται η εύρυθμη λειτουργία όλων των οικοσυστημάτων και των ειδών που ζουν σε αυτά συμπεριλαμβανομένου και του ανθρώπου. Όμως από 2.5% μόνο τα 2/3 είναι δεσμευμένα στους πάγους των δύο πόλων του πλανήτη. Επομένως, μόνο ένα 0.77% που υπάρχει στις λίμνες, υγροτόπους, ποτάμια, στο υπέδαφος ως υπόγειο νερό κ.α., απομένει από το νερό όλου του πλανήτη για να συντηρήσει μια πλειάδα ζωντανών οργανισμών και οικοσυστημάτων.

Το νερό προσφέρει στον άνθρωπο μια σειρά από υπηρεσίες (διατροφή, άρδευση, μεταποίηση ενέργειας, αναψυχή) ενώ συμβάλλει καθοριστικά στη ρύθμιση του παγκόσμιου κλίματος διαμέσω του υδρολογικού κύκλου. Ο άνθρωπος τα τελευταία 20 χρόνια έχει κατασκευάσει μια σειρά από υποδομές με σκοπό να εκμεταλλευτεί τα οφέλη του νερού (φράγματα, τεχνικά κανάλια, υδραγωγεία, συστήματα άρδευσης κ.α.). Ωστόσο ακόμα και σήμερα 1 δισεκατομμύριο άνθρωποι στις αναπτυσσόμενες χώρες δεν έχουν πρόσβαση σε καθαρό και πόσιμο νερό, ενώ 2.5 δισεκατομμύρια δεν έχουν ικανοποιητικές συνθήκες αποχέτευσης με αποτέλεσμα να είναι υψηλός ο αριθμός θανάτων λόγω ασθενειών μεταδιδόμενων μέσω νερού. Το νερό αποτελεί ένα φυσικό πόρο που μπορεί να είναι διαθέσιμος σε περιορισμένη ποσότητα σε πολλά μέρη του κόσμου κατά τον αιώνα που διανύουμε.

Υπάρχουν δύο διαστάσεις στην εξέταση του ζητήματος της διαθεσιμότητας του νερού. Η πρώτη αφορά την ποσότητα του νερού που είναι διαθέσιμο και η δεύτερη αφορά την ποιότητα των υπαρχόντων αποθεμάτων νερού στον πλανήτη.

Τα σύγχρονα περιβαλλοντικά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο άνθρωπος οφείλονται στις άμεσες ή έμμεσες επιπτώσεις των πράξεων του στον υδρολογικό κύκλο. Οι επιπτώσεις αυτές διακρίνονται στις παρακάτω κατηγορίες:

A) Αλλαγές στην μορφολογία της επιφάνειας της Γης. Η αποψίλωση δασών ή η υπερβόσκηση άλλοτε πλούσιων σε βλάστηση περιοχών αποτρέπει την συγκράτηση νερού στο έδαφος και κατ'επέκταση την αναπλήρωση των υπόγειων δεξαμενών νερού. Το νερό των κατακρημισμάτων δεν ακολουθεί τη διαδικασία διήθησης κι έτσι δεν εμπλουτίζονται οι υπόγειοι υδροφορείς, οι οποίοι μπορούν να αποθηκεύσουν τεράστιες ποσότητες νερού για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Αντιθέτως, η μεγαλύτερη ποσότητα νερού σε μορφή κατακρημνίσματος σε αυτή τη περίπτωση καταλήγει σχεδόν αποκλειστικά σε ποτάμια και χείμαρρους που συχνά οδηγούν σε πλημμύρες και την περαιτέρω διάβρωση του εδάφους.

B) Αλλαγές στο παγκόσμιο κλίμα. Οι μεταβολές λόγω του προβλήματος της κλιματικής αλλαγής, επηρεάζουν τον κύκλο του νερού που με τη σειρά του επιδρά αρνητικά πάνω στο κλίμα της Γης. Τα στοιχεία σχετικών επιστημονικών μελετών, δείχνουν ότι το παγκόσμιο κλίμα, γίνεται θερμότερο λόγω της αύξησης των αερίων του θερμοκηπίου στην ατμόσφαιρα (ως αποτέλεσμα των ανθρωπογενών δραστηριοτήτων). Θερμότερο κλίμα σημαίνει υψηλότερο ποσοστό εξάτμισης νερού στον αέρα με τη μορφή υδρατμών παρεμβαίνοντας στην εύρυθμη λειτουργία του υδρολογικού κύκλου, οδηγώντας σε φαινόμενα ξηρασίας και ακραίων καιρικών συνθηκών που είναι ήδη ορατά σε πολλά σημεία του πλανήτη.

Γ) Ατμοσφαιρική ρύπανση. Η βιομηχανική παραγωγή με ορισμένους από τους ρύπους που απελευθερώνει στην ατμόσφαιρα δημιουργεί πυκνά στρώματα αερολυμάτων

(aerosols) και στην ατμόσφαιρα που έχει παρατηρηθεί ότι έχουν επίδραση σε ένα φαινόμενο εξασθένησης που μειώνει το ποσό ενέργειας που φτάνει από τον Ήλιο στην επιφάνεια της Γης. Τα αερολύματα μπορεί επίσης να έχουν επιπτώσεις στην απώλεια γήινης θερμότητας και κατ' επέκταση στις επωφελείς ιδιότητες που προσφέρει η θερμότητα του ήλιου.

Το φαινόμενο αυτό παρεμβαίνει στον υδρολογικό κύκλο με την αλλαγή του τρόπου που ο πλανήτης ανακλά το φως καθώς επίσης και την ανταλλαγή της υγρασίας και της ενέργειας μεταξύ της επιφάνειας και της ατμόσφαιρας, διαταράσσοντας δηλ. την συχνότητα των βροχοπτώσεων, ενώ τα επιβλαβή σωματίδια παραμένουν στην ατμόσφαιρα για σχετικά μεγάλες περιόδους, αφού διαφορετικά θα παρασύρονταν με τις σταγόνες της βροχής και η ατμόσφαιρα θα καθάριζε από αυτούς. Το συγκεκριμένο φαινόμενο έχει τις ακριβώς αντίθετες επιπτώσεις από το φαινόμενο του θερμοκηπίου στον υδρολογικό κύκλο αν και τα αερολύματα έχουν περισσότερο τοπικές επιπτώσεις σε αντίθεση με τα αέρια του θερμοκηπίου που επηρεάζουν το παγκόσμιο κλίμα. Επίσης τα αερολύματα τείνουν να έχουν μικρή διάρκεια ζωής και μένουν στην ατμόσφαιρα για μερικές μέρες ή εβδομάδες. Τα αέρια του θερμοκηπίου σε αντίθεση, μπορούν να επιμείνουν για εκατοντάδες χρόνια. Οι ατμοσφαιρικοί χημικοί θεωρούν ότι το κλιματικό σύστημα ίσως ανταποκρίνεται περισσότερο σε αλλαγές των επιπέδων των αερολυμάτων κατά τη διάρκεια των επομένων δεκαετιών, παρά σε αλλαγές των επιπέδων των αερίων του θερμοκηπίου, τα οποία θα έχουν και τον πιο ισχυρό αντίκτυπο στους ερχόμενους αιώνες.

Δ) Η υπεράντληση των επιφανειακών και των υπογείων υδάτων από τον άνθρωπο, αποτελεί βασική παράμετρο για την απορρύθμιση του υδρολογικού κύκλου. Η παγκόσμια ετήσια κατανάλωση νερού, εκτιμάται πως θα αυξάνεται ανά 10% ανά δεκαετία. Η πλειονότητα της ποσότητας του νερού που καταναλώνει ο άνθρωπος προορίζεται στη γεωργική παραγωγή (70%), ενώ ακολουθεί η βιομηχανία (20%) και τρίτη είναι η οικιακή χρήση. Με τη ραγδαία πληθυσμιακή αύξηση μπορούμε να αντιληφθούμε το μέγεθος του προβλήματος, καθώς οι ανθρώπινες ανάγκες για περισσότερο νερό διαρκώς μεγαλώνουν.

Οι πηγές ενέργειας που υπάρχουν διαθέσιμες στη Γη διακρίνονται σε συμβατικές ή μη ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και ήπιες μορφές ή ανανεώσιμες μορφές ενέργειας (συχνά αναφέρονται ως ΑΠΕ). Οι μη ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, αποκαλούνται έτσι γιατί δεν είναι δυνατόν να ανανεώσουν σε εύλογο για τον άνθρωπο, χρονικό διάστημα την αποθηκευμένη τους ενέργεια. Η διαδικασία σχηματισμού της διήρκεσε εκατομμύρια χρόνια. Οι μη ανανεώσιμες πηγές ενέργειας περιλαμβάνουν: τα στερεά καύσιμα των γαιανθράκων (λιγνίτης), τα υγρά καύσιμα που παίρνουμε με κατεργασία, όπως μαζούτ, πετρέλαιο, βενζίνη, κηροζίνη κλπ., τα αέρια καύσιμα όπως

το φυσικό αέριο, υγραέριο κλπ. και την πυρηνική ενέργεια που παίρνουμε από την σχάση ραδιενεργών υλικών (ουράνιο). Οι μη ανανεώσιμες πηγές ενέργειας είναι αυτές που χρησιμοποιούνται κυρίως τις τελευταίες δεκαετίες, και που έχουν οδηγήσει σε ενεργειακές κρίσεις, αλλά και τη δημιουργία σειράς προβλημάτων, με αποτέλεσμα την επιβάρυνση του περιβάλλοντος.

Ιδιαίτερη σημασία και βαρύτητα έχει δοθεί τα τελευταία χρόνια στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Οι ΑΠΕ, είναι μορφές εκμεταλλεύσιμης ενέργειας που προέρχεται από διάφορες φυσικές διαδικασίες, όπως ο άνεμος, η γεωθερμία, η κυκλοφορία του νερού και άλλες. Ο όρος 'ήπιες' αναφέρεται σε δύο βασικά χαρακτηριστικά τους. Καταρχήν για την εκμετάλλευσή τους δεν απαιτείται κάποια ενεργητική παρέμβαση, όπως εξόρυξη, άντληση, καύση, όπως με τις μέχρι τώρα χρησιμοποιούμενες πηγές ενέργειας, αλλά απλώς η εκμετάλλευσή της ήδη υπάρχουσας ροής ενέργειας στη φύση. Δεύτερον, πρόκειται για «καθαρές» μορφές ενέργειας πολύ φιλικές στο περιβάλλον που, που δεν αποδεσμεύουν υδρογονάνθρακες, διοξείδιο του άνθρακα ή τοξικά και ραδιενεργά απόβλητα όπως οι συμβατικές πηγές ενέργειας που χρησιμοποιούνται σε μεγάλη κλίμακα.

Οι σημαντικότερες μορφές ανανεώσιμων πηγών ενέργειας είναι οι εξής :

-Αιολική ενέργεια. Χρησιμοποιήθηκε παλαιότερα για την άντληση νερού από πηγάδια καθώς και για μηχανικές εφαρμογές (πχ. την άλεση στους ανεμόμυλους). Έχει αρχίσει να χρησιμοποιείται πλατιά για ηλεκτροπαραγωγή.

-Ηλιακή ενέργεια. Χρησιμοποιείται περισσότερο για θερμικές εφαρμογές (ηλιακοί θερμοσίφωνες και φούρνοι) ενώ η χρήση της για την παραγωγή ηλεκτρισμού έχει αρχίσει να κερδίζει έδαφος, με τη βοήθεια της πολιτικής προώθησης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας από το ελληνικό κράτος και την Ευρωπαϊκή Ένωση.

-Υδατοπτώσεις. Είναι τα γνωστά υδροηλεκτρικά έργα, που στο πεδίο των ήπιων μορφών ενέργειας εξειδικεύονται περισσότερο στα μικρά υδροηλεκτρικά. Είναι η πιο διαδεδομένη μορφή ανανεώσιμης ενέργειας.

-Βιομάζα. Χρησιμοποιεί τους υδατάνθρακες των φυτών (κυρίως απόβλητων της βιομηχανίας ξύλου, τροφίμων και ζωοτροφών και της βιομηχανίας ζάχαρης) με σκοπό την αποδέσμευση της ενέργειας που δεσμεύτηκε από το φυτό με τη φωτοσύνθεση. Ακόμα μπορούν να χρησιμοποιηθούν αστικά απόβλητα και απορρίμματα. Μπορεί να δώσει βιοαιθανόλη και βιοαέριο, που είναι καύσιμα πιο φιλικά προς το περιβάλλον από τα παραδοσιακά. Είναι μια πηγή ενέργειας με πολλές δυνατότητες και εφαρμογές που θα χρησιμοποιηθεί πλατιά στο μέλλον.

-Γεωθερμική ενέργεια. Προέρχεται από τη θερμότητα που παράγεται από τη ραδιενεργό αποσύνθεση των πετρωμάτων της Γης. Είναι εκμεταλλεύσιμη εκεί όπου η θερμότητα αυτή ανεβαίνει με φυσικό τρόπο στην επιφάνεια πχ στους θερμοπίδακες ή

στις πηγές ζεστού νερού .Μπορεί να χρησιμοποιηθεί είτε απευθείας για θερμικές εφαρμογές , είτε για την παραγωγή ηλεκτρισμού.

Οι μη ανανεώσιμες πηγές ενέργειας είναι αυτές που χρησιμοποιούνται κυρίως τα τελευταία χρόνια και που δεν έχουν οδηγήσει σε ενεργειακές κρίσεις ,αλλά και στη δημιουργία σειράς προβλημάτων , με αποτέλεσμα την επιβάρυνση του περιβάλλοντος . Η χρήση των ανανεώσιμων ή εναλλακτικών πηγών ενέργειας είναι ακόμα πολύ περιορισμένη σε παγκόσμια κλίμακα, εξυπηρετεί όμως το στόχο της προστασίας του περιβάλλοντος, γιατί έχοντας ουσιαστικά μηδενικά κατάλοιπα κα απόβλητα, είναι «καθαρές» και φιλικές προς το περιβάλλον. Επιπλέον δεν πρόκειται να εξαντληθούν ποτέ σε αντίθεση με τα ορυκτά καύσιμα .Μπορούν αν βοηθήσουν την ενεργειακή αυτάρκεια μικρών και αναπτυσσόμενων χωρών, καθώς και να αποτελούν την εναλλακτική πρόταση σε σχέση με την οικονομία του πετρελαίου .Αποτελούν ευέλικτες εφαρμογές που μπορούν να παράγουν ενέργεια ανάλογη με τις ανάγκες του τοπικού πληθυσμού, καταργώντας την ανάγκη για τεράστιες μονάδες παραγωγής ενέργειας αλλά και για μεταφορά της ενέργειας σε μεγάλες αποστάσεις .Ο υλικοτεχνικός εξοπλισμός είναι απλός στην κατασκευή τη συντήρηση και έχει μεγάλο χρόνο ζωής .Τέλος είναι σημαντικό το γεγονός ότι σήμερα επιδοτούνται από τις περισσότερες κυβερνήσεις.

Στα μειονεκτήματά τους περιλαμβάνεται ο αρκετά μικρός συντελεστής απόδοσης , της τάξης του 30% ακόμα και χαμηλότερος .Δηλαδή , απαιτείται αρκετά μεγάλο αρχικό κόστος εφαρμογής σε μεγάλη επιφάνεια γης .Για το λόγο αυτό χρησιμοποιούνται μέχρι τώρα σαν συμπληρωματικές πηγές ενέργειας. Συνεπώς, δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την κάλυψη των αναγκών μεγάλων αστικών κέντρων .Επιπλέον η παροχή και απόδοση της αιολικής , υδροηλεκτρικής και ηλιακής ενέργειας , εξαρτάται από την εποχή το έτους αλλά και από το γεωγραφικό πλάτος και το κλίμα της περιοχής στην οποία εγκαθίστανται. Στα μειονεκτήματα περιλαμβάνεται και ο παράγοντας της οπτικής όχλησης καθώς για τις αιολικές μηχανές υπάρχει η άποψη ότι δεν είναι κομψές από αισθητική άποψη αλλά και ότι προκαλούν θόρυβο και θανάτους πουλιών .Με την εξέλιξη όμως της τεχνολογίας τους και την προσεκτικότερη επιλογή χώρων εγκατάστασης , αυτά τα προβλήματα έχουν σχεδόν λυθεί. Τέλος, έχει εκφραστεί η άποψη , ότι τα υδροηλεκτρικά έργα, λέγεται ότι προκαλούν έκλυση μεθανίου(ένα από τα αέρια του θερμοκηπίου) από την αποσύνθεση των φυτών που βρίσκονται κάτω από το νερό και με αυτό τον τρόπο συντελούν στο φαινόμενο του θερμοκηπίου .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο τουρισμός στη μεταπολεμική περίοδο , ιδίως τα τελευταία 30 χρόνια και μετά , αποτελεί έναν από τους δυναμικότερους και ταχύτερα αναπτυσσόμενους κλάδους της παγκόσμιας οικονομίας και η ανάπτυξη του επηρεάζει τη ζωή των ανθρώπων σε όλο και περισσότερες χώρες του κόσμου. Σήμερα, σύμφωνα με τα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (WTO), το 1/6 του παγκόσμιου πληθυσμού, μετακινείται τουλάχιστον μία φορά το χρόνο για τουρισμό, ενώ στην επόμενη δεκαετία προβλέπεται μία ακόμα πιο δυναμική αύξηση των τιμών των κυρίως τουριστικών δεικτών .Η δυναμική της πορείας ανάπτυξης του τουριστικού τομέα προκύπτει και από τα ακόλουθα στοιχεία (αφίξεις τουριστών) για τον τουρισμό στην περίοδο 1975-2013.

2.1 Πίνακας Διεθνών Αφίξεων Τουριστών στην Ελλάδα Πτήσεων Charter

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΠΤΗΣΕΩΝ CHARTER		
ΕΤΟΣ	ΑΦΙΞΕΙΣ	+ - %
1975	664.249	39.7%
1976	1.096.631	65.09%
1977	1.236.947	12.80%
1978	1.492.123	20.63%
1979	1.909.251	27.96%
1980	2.004.307	4.98%
1981	2.190.017	9.27%
1982	2.383.974	8.86%
1983	2.294.632	-3.75%
1984	2.584.217	12.62%
1985	3.259.587	26.13%
1986	3.628.276	11.31%
1987	4.070.305	12.18%
1988	4.177.077	2.62%
1989	4.215.063	0.91%
1990	4.605.204	9.26%
1991	4.409.803	-4.24%
1992	5.544.759	25.74%
1993	5.734.676	3.43%
1994	6.698.279	16.80%
1995	6.184.894	-7.66%
1996	5.735.660	-7.26%
1997	6.243.170	8.85%
1998	6.601.734	5.74%
1999	7.685.258	16.41%

2000	7.847.818	2.12%
2001	8.083.252	3.22%
2002	7.690.288	-4.86
2003	7.485.174	-2.67%
2004	7.075.739	-5.47%
2005	7.209.434	1.89%
2006	7.763.823	7.69%
2007	7.966.449	2.61%
2008	7.587.789	-4.75%
2009	6.857.780	-9.62%
2010	6.942.146	1.23%
2011	7.811.117	12.52%
2012	7.429.803	-4.88%
2013	8.591.277	15.63%

Η Ελλάδα αποτελεί έναν από τους δημοφιλέστερους τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως .Από την αρχή της ύπαρξής του ο ελληνικός τουρισμός στηρίζεται στην ανάδειξη των δύο βασικών στοιχείων του πλούτου της χώρας :της πολιτιστικής της κληρονομιάς και του φυσικού περιβάλλοντος .Τα πολιτιστικά μνημεία του πολιτισμού που άνθισε στον τόπο μας επί αιώνες και η ιδιαίτερη γεωμορφολογία του φυσικού περιβάλλοντος ,αποτελούν το συγκριτικό πλεονέκτημα της Ελλάδας σε σχέση με τις άλλες χώρες που αποτελούν σημαντικούς τουριστικούς προορισμούς .

Ο τουρισμός συμβάλλει καθοριστικά στην ταχύρρυθμη οικονομική ανάπτυξη και στη δραστική μείωση της ανεργίας στη χώρα μας .Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι συνεισφέρει περίπου το 18% του ΑΕΠ , αν ληφθούν υπόψη και οι πολλαπλασιαστικές επιδράσεις του στο σύνολο της οικονομίας . Το σύνολο των εσόδων της Ελλάδας από τον τουρισμό είναι μεγαλύτερο από το σύνολο των εξαγωγών της , τόσο των προϊόντων όσο και των υπηρεσιών , και καλύπτει περίπου το 40% του ελλείμματος του ισοζυγίου των εξωτερικών μας πληρωμών . Στον Ελληνικό τουρισμό απασχολούνται άμεσα ή έμμεσα περίπου 800.000 εργαζόμενοι , το μεγαλύτερο μέρος των οποίων δραστηριοποιείται στην περιφέρεια και σε μικρού ή μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις .

2.2 Ορισμοί Τουρισμού

Έχουν γίνει πολλές προσπάθειες προκειμένου να δοθεί με ακρίβεια ένας ακριβής ορισμός του τουρισμού, έννοιας πολυσύνθετης και συχνά ασαφούς .Από τα κύρια χαρακτηριστικά του πέντε μπορούν να εξακριβωθούν εννοιολογικά και συγκεκριμένα τα εξής .:

- Τουρισμός είναι αποτέλεσμα μεμονωμένης ή ομαδικής μετακίνησης ανθρώπων σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς και η διαμονή τους σε αυτούς επί τουλάχιστον ένα 24ωρο με σκοπό την ικανοποίηση των τουριστικών τους αναγκών.
- Οι διάφορες μορφές του τουρισμού περιλαμβάνουν απαραίτητα δύο βασικά στοιχεία : Το ταξίδι στον τουριστικό προορισμό και τη διαμονή σε αυτόν, συμπεριλαμβανομένου και της διατροφής.
- Το ταξίδι και η διαμονή λαμβάνουν χώρα εκτός του τόπου της μόνιμης διαμονής των ανθρώπων που αποφασίζουν να μετακινηθούν για τουριστικούς λόγους .
- Η μετακίνηση ανθρώπων σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς είναι προσωρινού και βραχυχρόνιου χαρακτήρα , που σημαίνει ότι η πρόθεση τους είναι να επιστρέψουν στον τόπο της μόνιμης κατοικίας τους μέσα σε λίγες ημέρες, βδομάδες ή μήνες.
- Οι άνθρωποι επισκέπτονται τουριστικούς προορισμούς για τουριστικούς λόγους , δηλαδή για λόγους άλλους από εκείνους της μόνιμης διαμονής τους ή της επαγγελματικής απασχόλησής τους.

Υπάρχουν τόσοι πολλοί ορισμοί για την έννοια του τουρισμού .Αρχικοί ορισμοί επικεντρώνονταν στην έννοια του χώρου .Ένας άνθρωπος θεωρούνταν τουρίστας όταν μετακινούνταν συγκεκριμένη απόσταση μακριά από το σπίτι του. Όμως οι εννοιολογικές αυτές προσεγγίσεις της σύνθετης αυτής έννοιας ήταν ανεπαρκής καθώς επικεντρώνονταν στο στοιχείο της ζήτησης(τουρίστες)αγνοώντας το στοιχείο της προσφοράς .Ένας σχετικά πλήρης , απλός και αντιπροσωπευτικός ορισμός του τουρισμού , είναι ο ακόλουθος:

Τουρισμός ονομάζεται η μελέτη του ανθρώπου που βρίσκεται μακριά από το συνηθισμένο του περιβάλλον , της βιομηχανίας που ανταποκρίνεται στις ανάγκες του ως τουρίστα και των επιδράσεων που ασκεί αυτός και η βιομηχανία στο φυσικό , οικονομικό και κοινωνικοπολιτικό περιβάλλον του χώρου που τον φιλοξενεί.

Η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για Διεθνή Ταξίδια και Τουρισμό, προτείνει ο όρος επισκέπτης να περιγράφει κάθε άτομο που επισκέπτεται μια χώρα διαφορετική από εκείνη που διαμένει μόνιμα, για οποιοδήποτε λόγο εκτός από εκείνο τα άσκησης επαγγέλματος για το οποίο να αμείβεται με χρηματικούς πόρους της χώρας την οποία επισκέπτεται .Ο ορισμός αυτός καλύπτει δύο κατηγορίες επισκεπτών:

- Τους τουρίστες: άτομα που επισκέπτονται μία χώρα κα διαμένουν σε αυτήν τουλάχιστον για 24ις ώρες και των οποίων οι λόγοι επίσκεψης είναι τις περισσότερες φορές διακοπές ,υγείας, συμμετοχή σε σύσκεψη ή συνέδριο, επίσκεψη φίλων ή συγγενών , θρησκευτικοί , άθληση κα.

- Τους εκδρομείς: άτομα που επισκέπτονται μια χώρα και διαμένουν σε αυτή για λιγότερο από 24ις ώρες.

Επιπλέον στη μελέτη των παραμέτρων που αφορούν τον τουρισμό μιας χώρας λαμβάνονται υπόψη οι παρακάτω διακρίσεις :

- Εγχώριος τουρισμός (domestic tourism):ο τουρισμός των κατοίκων μια χώρας όταν ταξιδεύουν μόνο εντός αυτής (πχ ένας Αθηναίος πηγαίνει στην Κρήτη)
- Εξερχόμενος τουρισμός (outbound tourism): αφορά τους μόνιμους κατοίκους μιας χώρας οι οποίοι ταξιδεύουν σε μία άλλη χώρα (πχ. Ένας Έλληνας πηγαίνει Ιταλία)
- Εισερχόμενος τουρισμός (inbound tourism):ο τουρισμός των αλλοδαπών ο οποίοι ταξιδεύουν σε δεδομένη χώρα (πχ. Ένας Γάλλος ταξιδεύει στην Ελλάδα)
- Διεθνής τουρισμός(international tourism):το σύνολο του εξερχόμενου και του εισερχόμενου τουρισμού
- Εσωτερικός τουρισμός (internal tourism):το σύνολο του εγχώριου και του εισερχόμενου τουρισμού
- Εθνικός τουρισμός (national tourism):το σύνολο του εγχώριου και του εξερχόμενου τουρισμού

2.3 Στοιχεία τουριστικού προϊόντος

Τα στοιχεία που συναποτελούν το τουριστικό προϊόν είναι πολύ συχνά δύσκολο να καταχωρηθούν σε μία συγκεκριμένη κατηγορία γνωρισμάτων ή να αναλυθούν με βάση ένα μόνο συγκεκριμένο επιστημονικό κλάδο .Αντίθετα τα περισσότερα απαιτούν για την κατανόηση των λειτουργιών τους μία σφαιρική , διεπιστημονική προσέγγιση .Τα βασικά στοιχεία –γνωρίσματα του τουριστικού προϊόντος είναι τα παρακάτω :

A)Οικονομικά στοιχεία .Σε αυτά περιλαμβάνονται η «παραγωγή» του ταξιδιού (οργάνωση, οικονομική διαχείριση , μάρκετινγκ-διαφήμιση) , η «κατανάλωση» του ταξιδιού(υπηρεσίες και επιχ/σεις άμεσα ή έμμεσα τουριστικές στον τόπο υποδοχής) , οι εταιρείες «μεσάζοντες» του τουρισμού(tour operators,εταιρείες μεταφορών , ξενοδοχεία, εταιρίες εστίασης κλπ.) ,οι άμεσα και έμμεσα απασχολούμενοι στον τομέα , οι πολλαπλασιαστικές επιδράσεις των παραγόμενων εισοδημάτων.

B)Κοινωνιολογικά – Ψυχολογικά στοιχεία .Σε αυτά περιλαμβάνονται τα κίνητρα του ταξιδιού . τα κοινωνικά/δημογραφικά χαρακτηριστικά των τουριστών , οι σχέσεις τουριστών-tour operators και τουριστών-ντόπιων , η επίδραση των Μ.Μ.Ε στις επιλογές των τουριστών , ο ρόλος της τουριστικής διαφήμισης , τα κοινωνικά πρότυπα

και οι τάσεις της εποχής σχετικά με τον τουρισμό, η τελική αποτίμηση των τουριστών για το ταξίδι, ο τύπος του ταξιδιού(οργανωμένο ή μη).

Γ)Περιβαλλοντικά- Πολιτιστικά στοιχεία. Σε αυτά περιλαμβάνονται το φυσικό περιβάλλον του τόπου υποδοχής, τα χωροταξικά και πολεοδομικά χαρακτηριστικά του τόπου υποδοχής, ο τοπικός πολιτισμός , τα μνημεία , η ιστορία της περιοχής , η αρχιτεκτονική του τόπου υποδοχής.

Δ)Θεσμικά –Νομοθετικά στοιχεία .σε αυτά περιλαμβάνονται το νομικό καθεστώς της χώρας υποδοχής σε σχέση με τους αλλοδαπούς , ο χάρτης δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των τουριστών , η νομοθεσία προστασίας και ασφάλειας των ταξιδιών κλπ.

Ε)Οι αλληλεπιδράσεις των Α,Β,Γ,Δ. Δηλαδή όλες οι διασυνδέσεις των προαναφερθέντων στοιχείων που αναπτύσσονται από τη στιγμή που θα αρχίσει η παραγωγή του τουριστικού προϊόντος έως την τελική του κατανάλωση.

Όπως διαφαίνεται από την πληθώρα των παραπάνω επιμέρους παραμέτρων, το τουριστικό προϊόν είναι πολυσχιδές και αποτελείται τόσο από τα υλικά , όσο και από τα άυλα χαρακτηριστικά γνωρίσματα , ενώ έχει ποικίλες επιπτώσεις και επιδράσει στην οικονομική , κοινωνική , περιβαλλοντική και πολιτιστική δομή του τόπου υποδοχής των τουριστών .

2.4 Φορείς/παράγοντες διαμόρφωσης προτύπων τουριστικής ανάπτυξης

Οι σημαντικότεροι παράγοντες που/φορείς που έμμεσα ή άμεσα διαμορφώνουν τις κατευθυντήριες γραμμές βάσει των οποίων θα διαμορφωθεί το τουριστικό προϊόν που θα προσφέρει μία περιοχή , είναι οι εξής :

➤ Διεθνείς φορείς που σχετίζονται με την ανάπτυξη του τουρισμού.

α) Διεθνείς φορείς που σχετίζονται με την παγκόσμια ανάπτυξη

Πρόκειται για φορείς και οργανισμούς που ασχολούνται με ένα μεγάλο αριθμό ζητημάτων σχετικών με την παγκόσμια ανάπτυξη και την ανάπτυξη σε περιφερειακό/υπερεθνικό επίπεδο πχ. Ασία , Ευρώπη κλπ. Μεταξύ των ζητημάτων αυτών περιλαμβάνονται και ο τουρισμός μετά τον δυναμικό ρόλο που διαδραματίζει μετά το 1970 στην παγκόσμια οικονομία . Οι τρόποι με τους οποίους οι συγκεκριμένοι φορείς (πχ Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης)εμπλέκονται στις διαδικασίες διαμόρφωσης του τουριστικού προϊόντος είναι :

-Με τη συλλογή στατιστικών στοιχείων σχετικών με την τουριστική δραστηριότητα , σε εθνικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο καθώς και με την επιλογή και οριοθέτηση των στοιχείων εκείνων που θεωρούνται σημαντικά για τη τουριστική ανάπτυξη γενικά .

-Με τη συγκρότηση ομάδων εμπειρογνομόνων / επιστημόνων για τη μελέτη ζητημάτων σημαντικών για τη τουριστική δραστηριότητα πχ. Τη σχέση τουρισμού και περιβάλλοντος ή ο ρόλος του τουρισμού στην ανάπτυξη των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών / χωρών.

-Με την προώθηση οργανωμένων προγραμμάτων χρηματοδότησης για την προώθηση του τουρισμού σε επιμέρους χώρες.

-Με την έκδοση ειδικών δημοσιεύσεων (ερευνών , εκθέσεων εγχειριδίων) που συμβάλουν στον προγραμματισμό και τη σχεδίαση της τουριστικής ανάπτυξης.

β) Διεθνείς φορείς και παράγοντες που σχετίζονται με τον τουριστικό κλάδο

Σε αυτή την ομάδα περιλαμβάνονται ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού(WTO) , που καταρτίζει δείκτες τουριστικής κίνησης / ανάπτυξης , εκθέσεις που αποτυπώνουν τις τουριστικές τάσεις και συμμετέχει στη σχεδίαση πολιτικών για τον παγκόσμιο τουρισμό.

Επιπλέον, συμπεριλαμβάνονται φορείς που εκπροσωπούν τον τουριστικό τομέα και τα συμφέροντά του (δηλ. τα συμφέροντα των τουριστικών πρακτόρων , εργαζόμενων , ξενοδόχων κλπ.). Οι τελευταίοι λειτουργούν ως ομάδες πίεσης στο διεθνή χώρο όσον αφορά την ενίσχυση και διεύρυνση της τουριστικής οικονομίας .Τέλος , περιλαμβάνονται επιστημονικοί οργανισμοί που μελετούν την ανάπτυξη του τουρισμού και συμβάλλουν στη διεπιστημονική εξέταση του τουριστικού φαινομένου, στη διαχείριση και τον έλεγχο της ανάπτυξης του τουρισμού.

➤ Επιχειρήσεις του ευρύτερου επιστημονικού τομέα

α) Tour operators

Οι Tour operators αποτελούν τον δυναμικότερο κλάδο επιχειρηματικής δραστηριότητας στον τουρισμό, που αρχικά προέκυψε από τη συγχώνευση πολλών πρακτορείων τουρισμού. Η οριζόντια αυτή σύνδεση , πρόσφερε στους τουρίστες την ευκολότερη πρόσβαση στις χώρες / τόπους υποδοχής καθώς και τη μεγαλύτερη ποικιλία παροχής τουριστικών υπηρεσιών σε ανταγωνιστικές τιμές.

Η συνεχής μαζικοποίηση των τουριστικών ταξιδιών από το 1970 αι έπειτα έγινε εφικτή λόγω της σχεδίασης / παραγωγής από τους tour operators διάφορων τύπων οργανωμένων ταξιδιών που εκτός από την ασφάλεια και τη χαμηλή τιμή που προσφέρουν στους πελάτες/ τουρίστες , χαρακτηρίζονται από την τυποποίηση των

υπηρεσιών τους άσχετα από τη χώρα/ τόπο προορισμού ή την εποχή που πραγματοποιείται το ταξίδι.

Σήμερα το μεγαλύτερο ποσοστό των tour operators συγκεντρώνεται στην Ευρώπη και ειδικότερα στη Μεγάλη Βρετανία , τη Γερμανία , τα Γαλλία , τις Σκανδιναβικές χώρες .Το γεγονός που επέτρεψε στους tour-operators να αναδειχτούν σε παράγοντα κλειδί στη διαμόρφωση των σύγχρονων τουριστικών τάσεων , είναι η στροφή τους (μέσω επενδύσεων , συγχωνεύσεων , εξαγορών και θυγατρικών επιχειρηματικών μονάδων) , σε άλλους κλάδους του τουρισμού: ξενοδοχεία , αεροπορικές εταιρίες κλπ.

Μάλιστα , τα τελευταία χρόνια η συχνά μονοπωλιακή θέση τους σε πολλές τουριστικές αγορές οδήγησε στη θέσπιση μέτρων και όρων λειτουργίας των εταιριών αυτών .

Β) Ξενοδοχειακές επιχειρήσεις

Μετά το 1970 οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις παρουσίασαν μία εντυπωσιακή γεωγραφική επέκταση στο διεθνή χώρο.

Ορισμένες από τις μεγάλες αλυσίδες ξενοδοχειακών μονάδων συνδέονται άμεσα ή έμμεσα ως ιδιοκτήτες ή με βάση συμφωνίες συνεργασίας με εταιρίες tour operators, με αεροπορικές εταιρίες ή και με αλυσίδες εστιατορίων .Το αποτέλεσμα είναι να κατέχουν προνομιακή θέση στις διαδικασίες ανάπτυξης χωρών ή περιοχών (ιδίως των αναπτυσσόμενων ή όσων αποτελούν νέους προορισμούς).

Τα μεσαίου και μικρού μεγέθους ξενοδοχεία καθώς και όσα δεν ανήκουν σε αλυσίδες , επίσης επηρεάζουν με πολλούς τρόπους την ανάπτυξη του τουρισμού. Αρχικά αποτελούν βασικό στοιχείο της προσφερόμενης υποδομής , ενώ η σταδιακή εξειδίκευση των υπηρεσιών τους επιτρέπει στην τοπική αγορά να προσφέρει ένα πιο ελκυστικό και λιγότερο τυποποιημένο τουριστικό προϊόν .

γ) Αεροπορικές εταιρίες

Οι αεροπορικές εταιρίες αποτελούν καθοριστικό παράγοντα στη διεθνοποίηση και κυρίως στην επέκταση της τουριστικής δραστηριότητας σε περιοχές γεωγραφικά απομονωμένες ή απομακρυσμένες χώρες προέλευσης τουριστών .

Σημαντική ήταν επίσης η συμβολή της ανάπτυξης των *πτήσεων τσάρτερ* που , ξεπερνώντας τα προβλήματα των προγραμματισμένων πτήσεων , έδωσαν τη δυνατότητα να αναπτυχθούν οι εξειδικευμένες τουριστικές πτήσεις αυτού του τύπου που εξυπηρετούν τον οργανωμένο τουρισμό..Στην εξέλιξη αυτή άμεση ήταν και η συμβολή των tour operators, πολλοί από τους οποίους ίδρυσαν θυγατρικές εταιρίες που ασχολούνται αποκλειστικά με τη μεταφορά των πελατών τους .Πολλές είναι όμως και οι αεροπορικές εταιρίες που επέκτειναν τις δραστηριότητές τους πέρα των πτήσεων σε εταιρίες tour operators και ξενοδοχειακές αλυσίδες.

Αυτό το γεγονός καταδεικνύει τη συστηματική διασύνδεση που διαμορφώθηκε τις τελευταίες δεκαετίες στην πολιτική των tour operators με αυτή των αεροπορικών εταιριών ξενοδοχειακών αλυσίδων .

δ) Άλλες τουριστικές επιχειρήσεις

Σε αυτή την ομάδα περιλαμβάνονται επιχειρηματικό οργανισμοί που σχετίζονται με τις τουριστικές υπηρεσίες . Οι επιχειρήσεις αυτές είναι οι ακόλουθες:

-Επιχειρήσεις που κατασκευάζουν και διαχειρίζονται θεματικά πάρκα.

Τα θεματικά πάρκα μετατρέπονται σταδιακά από τουριστικό προϊόν που απευθύνεται αποκλειστικά σε παιδιά (πχ. Disneyland) σε προϊόν που απευθύνεται σε πολλές ομάδες πληθυσμού και σχετίζονται με τη ν τεχνολογία (πάρκα ή μουσεία τεχνολογίας), την οικολογία (οικολογικά πάρκα), τον πολιτισμό(χώροι που συνδέονται με κάποια ιστορική περίοδο ή ιστορική προσωπικότητα) , τον ελεύθερο χρόνο (ψυχαγωγικές ή αθλητικές σε τεχνητά πάρκα υποδομών , πισίνες , νεροτσουλήθρες κλπ.)

-Επιχειρήσεις χερσαίων και θαλάσσιων μεταφορικών μέσων.

Στην ομάδα αυτή περιλαμβάνονται επιχειρήσεις λεωφορείων , ενοικιάσεως αυτοκινήτων αλλά και οι εταιρίες ακτοπλοΐας, ενοικιάσεις μηχανοκίνητων ή ιστιοφόρων σκαφών .Οι πρώτες συνδέονται έμμεσα με την τουριστική κίνηση μιας περιοχής , ενώ οι τελευταίες αποτελούν κύριο παράγοντα προώθησης του τουρισμού σε χώρες , περιοχές που διαθέτουν μεγάλο σύμπλεγμα νησιών και μήκος ακτών , όπως η Ελλάδα.

-Επιχειρήσεις που στηρίζουν χρηματοοικονομικά την ανάπτυξη του τουρισμού.

Είναι επιχειρήσεις συμβούλων επιχειρήσεων , τραπεζών και κατασκευαστικών εταιριών που ασχολούνται με διαφορετικές φάσεις οργάνωσης και διαμόρφωσης τουριστικών υποδομών , υπηρεσιών ή περιοχών. Η συμβολή τους γίνεται ολοένα και σημαντικότερη τα τελευταία χρόνια λόγω του αυξανόμενου ανταγωνισμού που απαιτεί ποιοτικά αλλά και οικονομικώς ανταγωνιστικά τουριστικά προϊόντα .

-Επιχειρήσεις εστίασης και αναψυχής

Ο κλάδος αυτός αποτελεί ένα από τους δυναμικότερους της παγκοσμίας οικονομίας και συνδέεται άμεσα με τις δραστηριότητες του τουρισμού .Η συμβολή του στην προώθηση του τουρισμού είναι καθοριστική , καθώς λειτουργεί ως η απαραίτητη «παράλληλη υποδομή» που είναι αναγκαία για την επιτυχημένη λειτουργία κάθε τουριστικής περιοχής.

2.5 Παράμετροι της τουριστικής ζήτησης και προσφοράς

Έχοντας παρουσιάσει τους εμπλεκόμενους φορείς και ομάδες που διαμορφώνουν το τουριστικό προϊόν και τις σύγχρονες τουριστικές υπηρεσίες είναι σημαντικό να

προσθέσουμε και τις επιμέρους εκείνες παραμέτρους που καθορίζουν τη ζήτηση και τη προσφορά για τουριστικές υπηρεσίες.

2.5.1 Παράμετροι τουριστικής ζήτησης

Οι παράμετροι της τουριστικής ζήτησης εντοπίζονται και ενεργοποιούνται κυρίως σε διεθνές αλλά και σε εθνικό επίπεδο. Ορισμένες από αυτές τις παραμέτρους χαρακτηρίζονται από μεσοπρόθεσμη σταθερότητα, ενώ άλλες συνδέονται με χρονική συγκυρία (πχ. Η μόδα για τουρισμό σε μια συγκεκριμένη περιοχή). Οι κυριότερες από αυτές τις παραμέτρους είναι οι ακόλουθες :

Οι διεθνώς παγιωμένες τάσεις της ζήτησης .Η ζήτηση για οργανωμένο μαζικό τουρισμό(πχ. καλοκαιρινών)διακοπών αποτελεί παράδειγμα τέτοιας τάσης που επηρεάζει την τουριστική δραστηριότητα πολλών περιοχών του κόσμου.

Τα ειδικά κίνητρα των τουριστών .Υπάρχει σημαντικός αριθμός ειδικών κινήτρων που ενεργοποιούν την πραγματοποίηση ενός ταξιδιού για τουριστικούς λόγους (πχ. μήνας μέλιτος). Οι τουριστικές υποδομές και υπηρεσίες επηρεάζονται ανάλογα και διαμορφώνονται καταλλήλως ώστε να ανταποκριθούν στα κίνητρα αυτά.

Η διαφήμιση . Αποτελεί έναν καθοριστικό παράγοντα , ιδίως στο πλαίσιο του διαρκώς αυξανόμενου ανταγωνισμού .Η ύπαρξη μιας διαφημιστικής εικόνας από τις τουριστικές περιοχές είναι πλέον όχι μόνο απαραίτητη αλλά θεωρείται δεδομένη.

Η πολιτική των Tour-operators για τη συγκεκριμένη περιοχή. Εφόσον πρόκειται για περιοχή με διεθνή πελατεία , ο ρόλος των Tour- operators είναι καθοριστικός για τη διαμόρφωση των κεντρικών τάσεων ζήτησης .

Η γεωγραφική θέση της περιοχής .Αν για παράδειγμα η περιοχή βρίσκεται γεωγραφικά σε μία από τις παραδοσιακά αναπτυσσόμενες ζώνες τουρισμού, αυτό θα επηρεάσει θετικά τη ζήτησή της .

Το μάρκετινγκ. Η ύπαρξη ενός δυναμικού προγράμματος μάρκετινγκ-προώθησης του τουριστικού προϊόντος , επηρεάζει τη σύνθεση της ζήτησης και κατ' επέκταση την πορεία της τουριστικής δραστηριότητας της περιοχής.

Η συγκυρία στις χώρες προέλευσης ή υποδομής των τουριστών .Παραδείγματα αυτής της περίπτωσης αποτελούν η οικονομική ή πολιτική κρίση , η στροφή σε άλλες αγορές λόγω πτώσης τιμών ή αντιστροφή των τάσεων της «μόδας», κα.

2.5.2 Παράμετροι της τουριστικής προσφοράς

Η προσφορά τουριστικών προϊόντων καθορίζονται από τους πόρους που διαθέτει ή σκοπεύει να διαθέσει μια περιοχή-ενδεχόμενος τόπος υποδοχής τουριστών .Η έλλειψη

ενός ικανού αριθμού τέτοιων πόρων , μπορεί να αποτελέσει αρνητικό παράγοντα στην προαγωγή της τουριστικής δραστηριότητας. Οι σημαντικότερες από αυτές τις παραμέτρους είναι :

-Οι φυσικοί πολιτιστικοί πόροι της περιοχής .Περιλαμβάνονται όλοι εκείνοι οι πόροι που έχουν διαφορετική σημασία για τους επιμέρους τύπους τουριστικής ζήτησης όπως: περιβάλλον, κλίμα, πολιτιστικές εκδηλώσεις και πολιτιστική παράδοση κ.α.

-Ανθρωπογενείς πόροι .Πρόκειται κυρίως για πόρους που σχετίζονται με το δομημένο περιβάλλον , δηλ. (παραδοσιακοί) οικισμοί, ιστορικά κέντρα πόλεων , μνημεία , μουσεία , κ.α.

-Υποδομές και υπηρεσίες. Σε αυτή την παράμετρο περιλαμβάνονται όλες οι υποδομές και υπηρεσίες που άμεσα ή έμμεσα σχετίζονται με τη διαμονή τουριστών στον τόπο υποδοχής τους: πρακτορεία, μέσα μεταφοράς , επιχειρήσεις εστίασης και αναψυχής κ.α.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

3.1. Ο μαζικός-οργανωμένος τουρισμός

Η αλματώδης τουριστική ανάπτυξη του τουρισμού από τη δεκαετία του '60 και μετά οφείλεται σε τέσσερις βασικούς παράγοντες:

α) Στην εντυπωσιακή ανάπτυξη και οργάνωση των επιχειρηματικών οργανισμών που σχετίζονται με τη διοργάνωση τουριστικών ταξιδιών (οι λεγόμενοι tour-operators). Οι tour-operators, αναλαμβάνουν να πουλήσουν στον πελάτη-τουρίστα , ένα τουριστικό προϊόν οργανωμένο, που συνήθως περιλαμβάνει κάποια κοινά στοιχεία, το ταξίδι μεταφοράς, τη διαμονή, ένα μέρος διατροφής , κάποιες ξεναγήσεις .

β) Στην επέκταση των θεσμών του κοινωνικού κράτους με την παράλληλη άνοδο των εισοδημάτων μετά τη Βιομηχανική Επανάσταση (πριν από αυτή τα ταξίδια πολιτιστικού ή ψυχαγωγικού χαρακτήρα ήταν αποκλειστικό προνόμιο λίγων εκλεκτών περιηγητών , συνήθως αριστοκρατών). Η άνοδος του κατά κεφαλήν εισοδήματος επέτρεψε την αύξηση περισευούμενων χρηματικών πόρων (αποταμιεύσεων) στις χώρες του ανεπτυγμένου κόσμου. Καθοριστικοί θεσμοί του κοινωνικού κράτους , στάθηκαν η εργάσιμη εβδομάδα πέντε ημερών , η κατοχύρωση του δικαιώματος της ετήσιας άδειας, η υποχρέωση του κράτους να φροντίζει για την υγεία, περίθαλψη και ποιότητα ζωής των πολιτών ,ιδίως όσων έχουν χαμηλά εισοδήματα(πχ. προγράμματα κοινωνικού τουρισμού).

γ) Στην επικράτηση του ταξιδιού διακοπών ως κοινωνικού προτύπου που υποδεικνύει κοινωνική άνοδο . Η αύξηση του ελεύθερου χρόνου στις ανεπτυγμένες οικονομίες ως αποτέλεσμα του κοινωνικού κράτους και η επίδραση των σύγχρονων καταναλωτικών προτύπων καθιέρωσαν ότι αυτός που ταξιδεύει , δείχνει κοινωνικά επιτυχημένος .

δ) Στην κρατούσα αντίληψη που οι οικονομολόγοι των διεθνών οργανισμών είχαν διαμορφώσει ότι ο τουρισμός αποτελεί ένα κλάδο δραστηριότητας που μπορεί να βελτιώσει την κατάσταση μιας χώρας(ιδίως αν είναι λιγότερο ανεπτυγμένη) και να συμβάλει θετικά στο σύνολο της οικονομίας , αντίληψη που οδήγησε πολλές χώρες να στραφούν δυναμικά στην ανάπτυξη του τουριστικού τομέα.

Όλοι οι παραπάνω παράγοντες συνέβαλλαν στην αλματώδη ανάπτυξη του μαζικού-οργανωμένου τουρισμού, που χαρακτηρίζεται από τη μαζική μετακίνηση τουριστών προς ένα προορισμό, την επιρροή των tour-operators στην επιλογή του συγκεκριμένου προορισμού και τον πλήρως οργανωμένο τρόπο ταξιδιού(πχ. απευθείας πτήσεις charter). Επιπλέον για τη χώρα/τόπο υποδοχής ο μαζικός τουρισμός συντέλεσε στη

μαζική υποδομή σε τουριστικές επιχειρήσεις και υπηρεσίες(πχ. μεγάλες ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις , τουριστικά πρακτορεία), σε πιέσεις του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος στο φυσικό, αλλά και στη διάχυση εισοδήματος στην τοπική κοινωνικοοικονομική δομή .Ωστόσο , ο μαζικός τουρισμός επέφερε την αδυναμία από τους ντόπιους να ελέγξουν τα πρότυπα τοπικής ανάπτυξης που επιθυμούν να ακολουθήσουν, καθώς η διαρκής επέκταση των υπηρεσιών που προσφέρουν οι tour-operators σε συνδυασμό με τα οικονομικά οφέλη που απορρέουν για τις χώρες/τόπους υποδοχής (ΑΕΠ, απασχολούμενοι σε τουριστικές επιχειρήσεις)έλεγχαν απόλυτα τόσο τη ζήτηση για τουρισμό, όσο και τον τύπο των προσφερόμενων υποδομών και υπηρεσιών.

3.2 Επιπτώσεις μαζικού τουρισμού

Στο ζήτημα μαζικού τουρισμού το θέμα που κατά κύριο λόγο δέχεται κριτική , είναι οι επιπτώσεις που δημιουργούνται στον τόπο υποδοχής σε σχέση με τα ουσιαστικά οφέλη από την προώθηση των τουριστικών δραστηριοτήτων στην περιοχή. Οι επιπτώσεις αυτές θεωρούνται υπεύθυνες για τη συχνά απρογραμματίστη και ανεξέλεγκτη τουριστική ανάπτυξη .Επιπλέον δε περιορίζονται σε καθαρά οικονομικές επιπτώσεις , αλλά επεκτείνονται και σε κοινωνικές και περιβαλλοντικές διαστάσεις των αποτελεσμάτων του μαζικού τουρισμού.

Οι επιπτώσεις αυτές , πολύ συχνά καταλήγουν να υπονομεύουν την ίδια την τουριστική δραστηριότητα της περιοχής , αφού γίνονται αιτία να μειωθούν οι αφίξεις νέων τουριστών, και κατ' επέκταση να μειωθούν τα τοπικά εισοδήματα και η απασχόληση, που προέρχονται από τουριστικές υπηρεσίες.

Το μοντέλο του μαζικού τουρισμού το οποίο σήμερα αντιπροσωπεύει το 80%του διεθνούς τουρισμού, προωθείται μέσω φθηνών πακέτων σε δημοφιλείς τουριστικές περιοχές και διακρίνεται από α)την ανάγκη για δυτικού τύπου ανέσεις. Υπηρεσίες, διασκέδαση και φαγητά, και β) την αναζήτηση για αναμνηστικά (σουβενίρ)και τυποποιημένη διασκέδαση τοπικής κουλτούρας.

Ως ανθρώπινη δραστηριότητα αυτό το είδος τουρισμού προκαλεί θετικές και αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομία, την κοινωνία και στο φυσικό περιβάλλον των τουριστικών περιοχών..Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι :

Στον οικονομικό τομέα , ο τουρισμός όντας βιομηχανία που στηρίζεται κυρίως στο ανθρώπινο δυναμικό, συμβάλλει τοπικά στην αναζωογόνηση των τοπικών οικονομιών αφού δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας , μειώνει την ανεργία και την οικονομική μετανάστευση .Στην Ελλάδα , σύμφωνα με το ελληνικό κέντρο έρευνας για την Αειφόρο Ανάπτυξη, το 10%του συνόλου των εργαζομένων απασχολείται στον τουριστικό τομέα ενώ ταυτόχρονα οι τουριστικές υπηρεσίες κάλυψαν το 2000 το 45,6% του ελλείμματος

του εμπορικού ισοζυγίου. Παράλληλα όμως , αρκετές είναι οι επιπτώσεις όπου μεγάλο μερίδιο των εσόδων από τις δραστηριότητες του τουρισμού καταλήγει σε πολυεθνικούς τουριστικούς πράκτορες, σε εισαγωγές αγαθών που επιθυμούν οι ξένοι τουρίστες, σε εισιτήρια πολυεθνικών αεροπορικών εταιριών ή σε αλυσίδες πολυεθνικών ξενοδοχειακών μονάδων , με αποτέλεσμα αξιοσημείωτο ποσοστό από τα οικονομικά οφέλη του τουρισμού να διαφεύγουν από την τοπική οικονομία χωρίς αν συνεισφέρουν στην ανάπτυξη της.

Άλλος τομέας που επηρεάζεται από την (μαζική) τουριστική δραστηριότητα , είναι ο κοινωνικός. Αδιαμφισβήτητα , ο τουρισμός αποτελεί μέσο διάδοσης πληροφοριών σχετικών ε τα ήθη, τα έθιμα, και τον τρόπο ζωής των διαφορετικών πολιτισμών του πλανήτη ας και συνεισφέρει θετικά στη γνωριμία των λαών και την ειρηνική συνύπαρξη τους. Από την άλλη μεριά όμως, ο δυτικός τρόπος ζωής και τα έντονα καταναλωτικά πρότυπα που συχνά προβάλλουν οι τουρίστες, επηρεάζουν , φέρνουν αλλαγές και σύγχυση στις συνήθειες και τους ρυθμούς ζωής των τοπικών κοινωνιών υποβαθμίζοντας ή καταστρέφοντας τη σημασία της τοπικής κουλτούρας. Ζωντανό παράδειγμα για μας τους Έλληνες οι αλλαγές που προκλήθηκαν σε αξίες, ήθη και έθιμα ελληνικών περιοχών ύστερα από την τουριστικοποίησή τους.

Τέλος , είναι σημαντικό να επισημάνουμε τις επιδράσεις που διαπιστώνουμε στο φυσικό περιβάλλον .Οι απαιτήσεις των τουριστών για καθαρό περιβάλλον, καθαρό νερό και υγειονομικά συστήματα αποχέτευσης , ενθαρρύνουν τη δημιουργία έργων υποδομής που ωφελούν ταυτόχρονα τους μόνιμους κατοίκους των τουριστικών περιοχών .Ωστόσο , η απαίτηση για διαφορετική εκμετάλλευση της ελεύθερης γης(παραθαλάσσιας ή ορεινής)με σκοπό τη δημιουργία τουριστικών εγκαταστάσεων που εξυπηρετούν τις ανάγκες των επισκεπτών , καταλήγει συχνά ση εξαφάνιση της βιοποικιλότητας των τουριστικών περιοχών και την υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντός τους. Επίσης η αυξημένη ζήτηση για αγαθά πρώτης ανάγκης (πχ. νερό) και πηγές ενέργειας (πχ. Ηλεκτρισμός , καύσιμες ύλες κλπ.) κατά τη διάρκεια των τουριστικών περιόδων αυξάνει τις ελλείψεις αυτών των αγαθών δημιουργώντας προβλήματα στις σχέσεις μόνιμων κατοίκων και τουριστικής βιομηχανίας.

3.3 Άλλες μορφές τουρισμού

Τα τελευταία χρόνια ολοένα και περισσότεροι άνθρωποι αναζητούν μια άλλη μορφή διακοπών που να προσφέρει μια διαφορετική επαφή με τον τόπο που επισκέπτονται από εκείνη τη βιομηχανοποιημένη τυποποίησης που προσφέρει ο οργανωμένος μαζικός τουρισμός . Η ελάχιστη ή καμία αυτονομία που προσφέρουν στον τουρίστα τα πλήρως οργανωμένα πακέτα μαζικού τουρισμού, έχουν προκαλέσει ανακατατάξεις

στον παγκόσμιο τουριστικό χάρτη , και η σταθερά αυξανόμενη ζήτηση άλλων μορφών τουρισμού κερδίζει διαρκώς έδαφος.

Οι ειδικές μορφές τουρισμού, οι οποίες συνδέονται κατά πρώτον με τον κορεσμό του μαζικού τουρισμού και κατά δεύτερον με τις ιδιαίτερες περιβαλλοντικές συνθήκες κάθε περιοχής .Πιο συγκεκριμένα , ο χειμερινός τουρισμός , έχει παράδοση αιώνων στην Κεντρική Ευρώπη, είτε με τη μορφή αγροτουρισμού, είτε με τη μορφή αθλητικού, περιηγητικού τουρισμού. Ο τουρισμός αυτών των χαρακτηριστικών έχει περιληπτικά τις παρακάτω μορφές:

1.Συνεδριακός τουρισμός :Αφορά την εκπόνηση συνεδριακών συγκεντρώσεων σε ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις σε διάφορες περιοχές μιας χώρας.

2.Περιηγητικός τουρισμός: Ο περιηγητικός τουρισμός αναφέρεται περισσότερο σε εκδρομές ατόμων τα οποία επισκέπτονται μια αρχαιολογικής σημασίας περιοχή, όπως είναι η Ακρόπολη και η Ρώμη. Μπορεί επίσης να συνδέεται με μουσεία , τεχνητά μνημεία κ.α.

3.Αθλητικός τουρισμός : Είναι ο τουρισμός που απευθύνεται αποκλειστικά σε ανθρώπους που έχουν σκοπό να επιδοθούν σε καλοκαιρινά η χειμερινά αθλήματα-σπορ. (Πχ. Σκι.)

4.Θαλάσσιος τουρισμός :Η μορφή αυτή τουρισμού αναφέρεται στην επίσκεψη και διαμονή στη θάλασσα .Ο ολιγόημερος ή μιας μέρας τουρισμός με κρουαζιερόπλοια και θαλαμηγούς συμπεριλαμβάνεται στη μορφή αυτή τουρισμού.

5.Θεραπευτικός τουρισμός : Ο τουρισμός αυτός συνδέεται με την ύπαρξη ιαματικών πηγών στους τόπους που αναπτύσσεται. Ακολουθείται κυρίως από άτομα τρίτης ηλικίας αλλά και από άτομα που αντιμετωπίζουν προβλήματα υγείας και έχουν την ανάγκη ηρεμίας και χαλάρωσης .

6.Επιστημονικός τουρισμός :Αναφέρεται σε ομάδες ανθρώπων του επιστημονικού και ακαδημαϊκού χώρου , οι οποίοι επισκέπτονται μια περιοχή για καθαρά επιστημονικούς σκοπούς .Σκοποί όπως η παρατήρηση οικοσυστημάτων , πειράματα , καταγραφή χλωρίδας και πανίδας κ.α.

7.Οικολογικός τουρισμός : Μια μορφή οικοτουρισμού , είναι ο οικολογικός τουρισμός . Το είδος αυτό συνδέεται άμεσα με την προβολή και την προστασία της χλωρίδας και της πανίδας που απαιτεί τη δημιουργία ξενώνων σε ορεινά χωριά σε ψαροχώρια νησιών , όπου βέβαια δε υπάρχουν καταλύματα .Η πρωτοτυπία του τουρισμού αυτού είναι ότι οι τουρίστες μπορούν να ασχοληθούν με γεωκτηνοτροφικές δραστηριότητες παράλληλα με τις διακοπές τους.

8.Φυσιολατρικός τουρισμός : Ο φυσιολατρικός τουρισμός έχει ως αντικείμενο την εξερεύνηση της πανίδας και χλωρίδας , αλλά και οι επισκέψεις σε σπήλαια και φυσικά

αξιοθέατα. Απαιτείται η ύπαρξη σπάνιων υδροβιότοπων , αξιόλογων οικοσυστημάτων και φυσικών μνημείων .

9.Αγροτουρισμός : Ο αγροτουρισμός συνδυάζει την παροχή καταλύματος με μικρές μονάδες παραγωγής ειδών λαϊκής τέχνης , οικοτεχνία, χειροτεχνία , και βιοτεχνικά προϊόντα κεραμικής και ύφανσης. Η μορφή αυτή τουρισμού προαπαιτεί την αρμονική ένταξη τουριστικών δραστηριοτήτων στην αγροτική ζωή και στις οικονομικές και κοινωνικές δραστηριότητες των αγροτών.

Οι μορφές τουρισμού που αναπτύχθηκαν παραπάνω, έχουν σήμερα μεγάλη δυναμική. Αυτή η δυναμική οφείλεται στο ότι αντιμετωπίζουν τα μειονεκτήματα του μαζικού τουρισμού. Μιλάμε για μορφές που αναπτύσσονται εξίσου χειμώνα-καλοκαίρι , γιατί προσφέρουν διαφορετικές ανέσεις και προκλήσεις ανά εποχή. Επίσης δεν κλονίζονται από τις διεθνείς κρίσεις διότι αναφέρονται στην εσωτερική και περισσότερο αυτόνομη αγορά τουρισμού κάθε αναφερθείσας χώρας. Δεν σημαίνει πως δεν μπορούμε να έχουμε τον λεγόμενο ξένο τουρισμό, απλώς οι ανάγκες του τουρισμού αυτού καλύπτονται από την εσωτερική αγορά(αναφερόμαστε σε Έλληνες τουρίστες), βοηθάει να εξασφαλιστούν περισσότερα οικονομικά οφέλη για την ίδια την τουριστική επιχείρηση και κατ' επέκταση στη διεύρυνση της ακτίνας δράσης της , στην περιοχή που αναπτύσσεται.

Τα είδη του τουρισμού που αναφέρθηκαν παραπάνω και πιο συγκεκριμένα ο φυσιολατρικός, αγροτουρισμός, αθλητικός, οικολογικός , περιηγητικός, δίνουν μια ανάσα σε περιόδους κάμψης .Ενισχύουν την ύπαρξη πολλών επενδυτικών πακέτων και αποτρέπουν το κλείσιμο των τουριστικών επιχειρήσεων . Αυτό συμβαίνει γιατί υπάρχει τουριστική κίνηση όλο το χρόνο, βέβαια εξαρτάται και από τη περιοχή την οποία εξετάζουμε. Τέτοια παραδείγματα αποτελούν τα Νησιά του Αιγαίου και του Ιονίου πελάγους, στα οποία το χειμώνα ο τουρισμός είναι ουσιαστικά νεκρός, αφού δεν προσφέρουν μια άλλη εναλλακτική μορφή τουρισμού.

Επιπλέον πέρα από τη παράθεση των παραπάνω μορφών τουρισμού και με βάση την ανάλυση των επιμέρους κινήτρων που ενεργοποιούν τα άτομα να συμμετέχουν στις τουριστικές μετακινήσεις και να καταναλώνουν τα ετερογενή τουριστικά προϊόντα που τους προσφέροντα στο εσωτερικό μιας χώρας ή στο εξωτερικό, μας δίνει τη δυνατότητα να κωδικοποιήσουμε τον τουρισμό στις τρεις ακόλουθες μεγάλες κατηγορίες"

1.Τουρισμός αναψυχής

- Τουρισμός αναζωογόνησης και ανάπαυσης
- Πολιτιστικός τουρισμός

- Αθλητικός τουρισμός
- Θρησκευτικός τουρισμός
- Ορειβατικός τουρισμός
- Κινηγητικός τουρισμός

2.Επαγγελματικός τουρισμός

- Επιστημονικός τουρισμός
- Τεχνικός τουρισμός
- Τουρισμός σεμιναρίων
- Τουρισμός εκθέσεων

3.Τουρισμός υγείας:

- Τουρισμός υγιεινής και φυσικής διαβίωσης
- Τουρισμός ιαματικός-θεραπευτικός
- Τουρισμός θαλασσοθεραπείας
- Τουρισμός για ειδικές ανάγκες

Ωστόσο τα κίνητρα του ταξιδιού δεν αποτελούν τα μοναδικά κριτήρια για να ταξινομήσουμε τους διάφορους τύπους τουρισμού. Σ' ένα ευρύτερο πλαίσιο μπορούμε να έχουμε και διαφορετική ταξινόμηση του τουρισμού ακολούθως:

- Σύμφωνα με το μεταφορικό μέσο
- Σύμφωνα με τον προορισμό
- Σύμφωνα με το μέγεθος της ομάδας
- Σύμφωνα με τη διάρκεια
- Σύμφωνα με το τουριστικό κατάλυμα
- Σύμφωνα με την ηλικία
- Σύμφωνα με τον προϋπολογισμό των διακοπών

Αρκετοί άνθρωποι αναγνωρίζοντας τα προβλήματα που μπορεί να δημιουργήσει το κυρίαρχο μοντέλο του μαζικού τουρισμού οδηγήθηκαν στην αναζήτηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού (οικοτουρισμός , αγροτουρισμός, πολιτισμικός τουρισμός, ιστορικός τουρισμός).Αυτές οι μορφές σέβονται ταυτόχρονα την τοπική κοινωνία και τους επισκέπτες της, την πολιτιστική κληρονομιά και το περιβάλλον. Στόχος τους είναι να προσφέρουν ενδιαφέρουσες και εκπαιδευτικές διακοπές στους τουρίστες που ωφελούν ταυτόχρονα την τοπική κοινωνία και έχουν ως αποτέλεσμα οι τουριστικές πηγές(πολιτισμός, αξιοθέατα, περιβάλλον) να χρησιμοποιούνται από τους κατοίκους και τους

επισκέπτες με τέτοιο τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται η ύπαρξη και η ομαλή λειτουργία τους για μελλοντικές γενιές τουριστικών περιοχών.

Ως ήπιες- εναλλακτικές μορφές τουρισμού θεωρούνται αυτές πέραν του μαζικού τουρισμού, οι οποίες επιδιώκουν την αποφυγή αρνητικών και δημιουργία θετικών κοινωνικών, πολιτιστικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Κύρια χαρακτηριστικά των μορφών αυτών είναι:

1. Η μικρής κλίμακας, ελεγχόμενη και ρυθμιζόμενη τουριστική δραστηριότητα
2. Η ποικιλία δραστηριοτήτων σε ατομική /ανεξάρτητη βάση ή μικρής κλίμακας και
3. Η έμφαση στην απόκτηση εμπειριών για τις τοπικές κουλτούρες και στη διατήρηση των παραδοσιακών αξιών.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι πάρα πολλές και αναπτύσσονται στηριζόμενες στις ειδικές συνθήκες που υπάρχουν σε τοπικό επίπεδο, όπως οι αρχαιολογικοί χώροι, τα θρησκευτικά μνημεία, τα ιαματικά λουτρά κλπ., ή σ' ειδικά προγράμματα ανάπτυξης όπως ο αθλητικός τουρισμός, ο αγροτουρισμός, ο οικοτουρισμός, ο δασοτουρισμός, ο φυσιολατρικός, ο χιονοδρομικός, ο ορεινός τουρισμός κλπ.

3.4. Μορφές εναλλακτικού τουρισμού

Ανάλογα με τα κυρίαρχα ενδιαφέροντα του τουρισμού έχουμε διάφορες μορφές εναλλακτικού τουρισμού όπως :

- Οικολογικός τουρισμός(προαγωγή και προστασία περιοχών φυσικού κάλους από τον μαζικό τουρισμό και την υπερανάπτυξη)
- Αγροτουρισμός (στόχος η ανάπτυξη του αγροτικού χώρου με διάφορες δραστηριότητες)
- Φυσιολατρικός τουρισμός
- Ορεινός τουρισμός
- Πολιτιστικός τουρισμός
- Αθλητικός τουρισμός
- Χειμερινός τουρισμός
- Θαλάσσιος τουρισμός
- Εκπαιδευτικός τουρισμός
- Θρησκευτικός τουρισμός
- Συνεδριακός τουρισμός
- Τουρισμός υγείας
- Τουρισμός περιπέτειας κα.

Οι βασικότερες ίσως μορφές του εναλλακτικού τουρισμού είναι ο αγροτουρισμός και ο οικολογικός τουρισμός ή οικοτουρισμός για αυτό συχνά λέγοντας εναλλακτικός τουρισμός , αναφερόμαστε κυρίως στον αγροτουρισμό και τον οικοτουρισμό , που έχει βασικό στόχο την ανάπτυξη και την ανασυγκρότηση της υπαίθρου.

Ο οικοτουρισμός και ο αγροτουρισμός είναι δύο μορφές τουρισμού διακριτές ως προς την αφετηρία τους , που όμως λειτουργούν ενιαία στο χώρο:

- Το σημείο αρχικής αναφοράς του οικοτουρισμού είναι η φύση
- Ενώ του αγροτουρισμού ο αγροτικός οικισμός .

3.5 Οικοτουρισμός

Η ανάπτυξη του οικολογικού τουρισμού ή οικοτουρισμού αποδίδεται και συναρτάται με ορισμένα προβλήματα που δημιούργησε η αύξηση και κυρίως ο τρόπος ανάπτυξης του μαζικού τουρισμού, προβλήματα κυρίως περιβαλλοντικής και κοινωνικής πολιτιστικής υποβάθμισης περιοχών ή χωρών , αλλά και άνισης κατανομής του προκαλούμενου οικονομικού οφέλους Η αυξανόμενη περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση του ανθρώπου, γενικά , ή της τουριστικής αγοράς ειδικότερα, καθώς και οι στόχοι για ανάπτυξη πιο φιλική στο περιβάλλον και τον άνθρωπο που επιδιώκουν διάφοροι τομείς (διεθνής , κρατικοί, επιχειρηματικοί) θεωρούνται οι κύριοι προωθητικοί παράγοντες του οικοτουρισμού.

Γενικά , ο οικοτουρισμός ορίζεται ως *ταξίδι σε φυσικές περιοχές με υπευθυνότητα απέναντι στην προστασία του περιβάλλοντος και τη διατήρηση της ευημερίας των τοπικών πληθυσμών* .Αποτελεί μια περιβαλλοντικά υπεύθυνη ταξιδιωτική δραστηριότητα , σε σχετικά άθικτες φυσικές περιοχές , με στόχο την απόλαυση και τη γνωριμία των φυσικών αλλά και ενταγμένων στο φυσικό περιβάλλον αγαθών .Όντας μία περιορισμένων περιβαλλοντικών επιπτώσεων δραστηριότητα , (ή μη καταναλωτική) ,ο οικοτουρισμός εκτός του ότι προσφέρει ευχαρίστηση και απόλαυση, γνώσεις και εμπειρίες στον επισκέπτη , διατηρεί και ενισχύει την ευημερία των τοπικών κοινοτήτων , που θεωρούνται αναπόσπαστο τμήμα μιας τέτοιας δραστηριότητας και αναπτυξιακής διαδικασίας.

3.6 Ο Αγροτουρισμός

Η έννοια του αγροτουρισμού: Ο αγροτουρισμός είναι μία από τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού , οι οποίες επιδιώκουν την αποφυγή αρνητικών και τη δημιουργία θετικών κοινωνικών , πολιτιστικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων .

Η ελληνική πρακτική και η σχετική διεθνής εμπειρία, συνοψίζουν μία εννοιολογική οριοθέτηση του όρου «αγροτουρισμός» ως εξής:

‘Είναι εκείνη η τουριστική δραστηριότητα που αναπτύσσεται σε χώρο μη αστικό από τους απασχολούμενους κύρια στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα και ειδικότερα σε οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής μικρές τουριστικές μονάδες παροχής αγαθών και υπηρεσιών , με σκοπό την ενίσχυση τα ου αγροτικού εισοδήματος και της τοπικής οικονομίας , τόσο από την εκμετάλλευση των τουριστικών καταλυμάτων (ενοικιαζόμενα δωμάτια , πανσιόν , ξενώνες, κάμπινγκ) , όσο και από την τροφοδοσία των τουριστικών μονάδων με προϊόντα τοπικής παραγωγής γεωργικών συνεταιρισμών.

3.7 Μορφές αγροτουρισμού

Οι κυρίαρχες μορφές αγροτουρισμού σε διεθνές επίπεδο είναι οι διακοπές σε αγροκτήματα και οι διακοπές σε αγροτικά καταλύματα (αγροικίες) που βρίσκονται μέσα σε ένα αγροτικό οικισμό.

Η Ελλάδα με τη μεγάλη οικιστική της διασπορά , με τη πολυνησιακή της συγκρότηση , με την αποκεντρωμένη μνημειακή της τοπογραφία , με το εναλλασσόμενο τοπίο , με τις μορφολογικές της αντιθέσεις και με τα διαφοροποιημένες κλιματολογικές της συνθήκες , συγκεντρώνει τις προϋποθέσεις για ανάπτυξη μιας πλατιάς κλίμακας μορφών αγροτουρισμού.

Οι μορφές αυτές μπορούν να καταταχθούν σε δύο κατηγορίες:

3.7.1 Ο αμιγής αγροτουρισμός , όπου οι φιλοξενούμενοι πέρα από τον κύριο προορισμό τους (διακοπές, ανάπαυση) , ασχολούνται είτε με αγροτικές εργασίες κατά κανόνα στο αγρόκτημα (περιποίηση ζώων, άρμεγμα, τυροκομία , θερισμός, τρυγητός, οπωροκηπευτική , μελισσοκομία κτλ.) , είτε και πολλές φορές παράλληλα με τις ψυχαγωγικές δραστηριότητες, από αυτές που τους προσφέρει το περιβάλλον της αγροτικής περιοχής(κολύμπι, ψάρεμα, πεζοπορία , ορειβασία, κυνήγι, ιππασία κτλ.).

3.7.2 Ο σύνθετος αγροτουρισμός , όπου οι τουρίστες πέρα από τις παραπάνω δραστηριότητες , που μπορούν να αναπτύξουν μάλλον περιθωριακά , ικανοποιούν κύρια , κάποιες προσωπικές ανάγκες τους , που εξειδικεύουν τον αγροτουρισμό της

περιοχής , όπως για παράδειγμα , τουρισμός υγείας, αθλητισμού, φυσιολατρίας, θρησκείας , πολιτισμού.

3.7.3 Κύριες μορφές αμιγή αγροτουρισμού στην Ελλάδα

- Αγροτουρισμός σε χωριά ιδιαίτερου φυσικού κάλους (ορεινά και μη) που προσελκύουν τους επισκέπτες , αξιοποιώντας την ομορφιά της τοποθεσίας τους.
- Αγροτουρισμός σε νησιωτικές ή παραλιακές περιοχές οι οποίες αξιοποιούν κυρίως τους θερινούς μήνες τον ήλιο και τη θάλασσα .
- Αγροτουρισμός σε παραδοσιακούς οικισμούς οι οποίοι έχουν να αναδείξουν μία ξεχωριστή αρχιτεκτονική που προσελκύει τον κάτοικο των τιμμεντένιων αστικών κέντρων .
- Αγροτουρισμός κοντά σε προστατευόμενες περιοχές , όπως εθνικούς δρυμούς και υδροβιότοπους οι οποίες εκτός από φυσικό κάλος , αναλαμβάνουν να εμπλουτίσουν τις γνώσεις των επισκεπτών σε θέματα οικολογίας.
- Αγροτουρισμός σε καταλύματα συνεταιριστικής μορφής όπου τα μέλη των συνεταιρισμών , κυρίως γυναίκες, προσφέρουν προϊόντα δικής τους ή τοπικής παραγωγής και αυθεντική φιλοξενία .

3.7.4 Κύριες μορφές σύνθετου αγροτουρισμού στην Ελλάδα

- Αγροτουρισμός σε περιοχές με ιαματικές πηγές, γνωστές ως λουτροπόλεις , όπου σε ειδικά υδροθεραπευτήρια , οι τουρίστες υπόκεινται σε κάποιες θεραπευτικές αγωγές, σε ένα συνδυασμό αποτοξίνωσης και σωματικής χαλάρωσης .
- Αγροτουρισμός σε ορεινά χωριά στην περιοχή των οποίων λειτουργεί οργανωμένο χιονοδρομικό κέντρο, που αποτελεί στοιχείο έλξης τουριστών .
- Αγροτουρισμός σε αγροτικές περιοχές με αθλητικές εγκαταστάσεις , όπου προσφέρονται όλες οι δυνατότητες για ανάπαυση και άθληση .
- Αγροτουρισμός σε κατασκηνωτικούς χώρους(camping), που βρίσκονται στον περίγυρο αγροτικών οικισμών με τους οποίους συνδέονται οικονομικά , κοινωνικά και πολιτισμικά .
- Αγροτουρισμός για παιδιά μικρής ηλικίας , που πραγματοποιείται σε παιδικές κατασκηνώσεις με αθλητικές εγκαταστάσεις , πλήρη φιλοξενία και προσφορά μορφωτικού, ψυχαγωγικού προγράμματος .
- Αγροτουρισμός σε κέντρα διερχομένων τουριστών που βρίσκονται σε ειδικούς κόμβους και δέχονται περαστικούς για να τους προσφέρουν φιλοξενία.
- Αγροτουρισμός σε αγροτικές περιοχές όπου υπάρχουν πολιτιστικά ενδιαφέροντα .Οι διακοπές στις περιοχές αυτές συνδέονται με πνευματικές ενασχολήσεις .

Όλες οι παραπάνω μορφές αγροτουρισμού στην Ελλάδα εντοπίζονται σε αγροτικές περιοχές, οι τύποι των καταλυμάτων είναι κυρίως δωμάτια εντός της οικίας της αγροτικής οικογένειας ή καταλύματα που αποτελούν προέκταση της κατοικίας, είτε τέλος ανεξάρτητα της οικίας δωμάτια, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η ανεξαρτησία της ιδιωτικής ζωής των κατοίκων και των επισκεπτών.

3.8 Στόχοι αγροτουρισμού

Ο αγροτουρισμός στοχεύει σε δύο παράλληλους στόχους. Πρώτον, να δώσει τη δυνατότητα στον τουρίστα να περάσει ήρεμες διακοπές μέσα στη φύση, έξω από το πλαίσιο του μαζικού/οργανωμένου τουρισμού, μέσα σε ένα φιλόξενο κλίμα, που δημιουργεί η ίδια η φύση και οι άνθρωποι της. Δεύτερον, να ενισχύσει τον επαγγελματία του αγροτικού εισοδήματος με την εκμετάλλευση καταλυμάτων και την τροφοδοσία των επισκεπτών, με προϊόντα της ντόπιας αγροτικής παραγωγής και της τοπικής λαϊκής τέχνης.

Κάτω από αυτήν την οπτική γωνία ο αγροτουρισμός αποτελεί μια πραγματικά σημαντική μορφή τουριστικής ανάπτυξης που στοχεύει:

- Στο συνδυασμό συνεργασίας των τριών τομέων της παραγωγής μιας χώρας(πρωτογενούς, δευτερογενούς, τριτογενούς).
- Στην ανάπτυξη του τόπου φιλοξενίας, αφού η ύπαρξη του αποτελεί σημαντικό λόγο δημιουργίας περιορισμένης κλίμακας έργων υποδομής.
- Στην ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών και οικολογικών επιβαρύνσεων.
- Στην άνοδο του οικονομικού επιπέδου των περιοχών αυτών και στη συμπλήρωση του εισοδήματος των κατοίκων καθώς και στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας του αγροτικού πληθυσμού.
- Στη διασφάλιση και στη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, έχοντας συγχρόνως θετική επίδραση στη συγκράτηση των πληθυσμών στον τόπο κατοικίας. Παράλληλα με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας επιβιώνουν συχνά επαγγέλματα που τείνουν να εκλείψουν και τέτοια στη χώρα μας θεωρούνται αυτά που σχετίζονται με χειρονακτικές τέχνες, όπως η ξυλογλυπτική, η αργυροχρυσοχοΐα, η κεραμική, η υφαντική.
- Στη βελτίωση και διάθεση των τοπικών και γεωργικών προϊόντων καθώς και στη γνωριμία τους με το κοινό.
- Στη διατήρηση, την προβολή, και την αξιοποίηση της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής μας κληρονομιάς.
- Γνωριμία με τη φύση και ψυχολογική ικανοποίηση και ανάταση του τουρίστα από την επαφή του με αυτή.

- Στην ενεργοποίηση του τοπικού πληθυσμού με την ανάπτυξη νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων σε περιοχές όπου μέχρι σήμερα παρέμεναν αναξιοποίητες , ενώ στην πραγματικότητα διαθέτουν δυναμική ανάπτυξης.

3.9 Κοινωνική και Πολιτιστική σημασία του Τουρισμού.

Οι κοινωνικές και πολιτιστικές επιδράσεις του τουριστικού φαινομένου έχουν διττή μορφή . Το γεγονός ότι τουρίστες και ντόπιοι με διαφορετικά πολιτιστικά βιώματα συναντιούνται , έχει ως αποτέλεσμα τη μεταβολή των πολιτιστικών αξιών .Η μεταβολή αυτή είναι κυρίως θετική, συμπεριλαμβάνοντας όμως και κάποια αρνητικά στοιχεία στο πλαίσιο λοιπόν των αλλαγών που προκύπτουν , λόγω του τουρισμού, παρατηρούνται τα ακόλουθα:

- Πολιτιστική αναγέννηση . Ο τουρισμός συμβάλλει στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς με πολλούς τρόπους .Πολλά μνημεία σώθηκαν χάρη στη σημασία τους για τον τουρισμό.
- Επίδειξη για πολιτιστική υποβάθμιση . Ο τουρισμός επιδρά σημαντικά στη συμπεριφορά των νέων και εισάγει το στοιχείο του μιμητισμού, το οποίο προέρχεται από την οικονομική υπεροχή των τουριστών , ενώ ταυτόχρονα προκαλεί την εξασθένηση του τοπικού προτύπου ζωής.
- Εμπορικότητα των πολιτιστικών στοιχείων . Το παρελθόν και η πνευματική και πολιτιστική περιέργεια του τουρίστα για το περιβάλλον της χώρας υποδοχής, οδήγησαν στην εμπορευματοποίηση των πολιτιστικών στοιχείων .Επομένως ο τουρισμός αναζωογόνησε τη λαϊκή τέχνη , δεδομένου ότι ένας μεγάλος αριθμός ειδών λαϊκής τέχνης κατασκευάζεται για τους τουρίστες.
- Διατήρηση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Στο πλαίσιο των πολιτιστικών θησαυρών μπορούν να ενταχθούν η παραδοσιακή αρχιτεκτονική και η πολιτισμική μοναδικότητα του πληθυσμού της ζώνης υποδοχής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟΥΣ ΦΥΣΙΚΟΥΣ ΠΟΡΟΥΣ

Οι επιπτώσεις του τουρισμού στο φυσικό περιβάλλον μπορεί να είναι άμεσες ή έμμεσες , αλλά επίσης μπορούν να έχουν τοπική(ηχορύπανση , πλημμύρες), περιφερειακή(καταστροφή βιοτόπων) ή και παγκόσμια εμβέλεια (ρύπανση μεταφορών , εκτεταμένη καταστροφή δασών). Ως φυσικό περιβαλλοντικό πόρο στο χώρο του τουρισμού εννοούμε το σύνολο των γνωρισμάτων του φυσικού υποδοχέα που διαμορφώνουν την εικόνα της περιοχής και υποστηρίζουν τις λειτουργίες των ανθρωπίνων κοινωνιών .Ειδικότερα :

4.1 Νερό

Η σχέση του τουρισμού με το νερό είναι πολύ στενή, αφού ο τουρισμός έχει ανάγκη μεγάλων ποσοτήτων νερού. Σύμφωνα με τους Χ. Κοκκώση και Π. Τσάρτα , αντιστοιχούν κατά μέσο όρο 450 λίτρα νερού ανά τουρίστα σ ξενοδοχεία πολυτελείας και περίπου 280 λίτρα σε ξενοδοχεία άλλων κατηγοριών .Το νερό χρησιμοποιείται για να καλύψει τις ανάγκες για καθαρότητα και πόση , για τη συντήρηση κήπων και άλλες εξυπηρετήσεις όπως πισίνες και δεξαμενές .Παρατηρείται συχνά το φαινόμενο να φυτεύονται στους κήπους των ξενοδοχείων καλλωπιστικά φυτά που δεν είναι κατάλληλα για το κλίμα της περιοχής με αποτέλεσμα να δημιουργούνται μεγάλες ανάγκες για πότισμα τους θερμούς μήνες του καλοκαιριού. Ένα πρώτο λοιπόν πρόβλημα που προκύπτει εξαιτίας του τουρισμού είναι η υπερεξάντληση των υδάτινων πόρων .

Το φαινόμενο αυτό πλήττει κυρίως τα νησιά και τις παραθαλάσσιες περιοχές που στερούνται υδατικών αποθεμάτων και αδυνατούν να καλύψουν τη μεγάλη ζήτηση που εμφανίζεται τους καλοκαιρινούς μήνες. Για ο λόγο αυτό καταφεύγουν σε νέες γεωτρήσεις και τελικά δημιουργούνται προβλήματα υφαλμύρωσης και υποβάθμισης της ποιότητας του υδροφόρου ορίζοντα αυτών των περιοχών .

Παράλληλα η μόλυνση του νερού που προέρχεται από τις τουριστικές εγκαταστάσεις είναι πολύ μεγάλη και μπορεί να συγκριθεί με τις καταστροφές που προκαλούν τα αστικά και βιομηχανικά απόβλητα . Γενικότερα πρέπει να τονιστεί ότι οι χρήσεις του νερού από τον τουρισμό έρχονται συχνά σε σύγκρουση με τις ανάγκες για άλλες χρήσεις όπως η γεωργία , την κτηνοτροφία και τους φυσικούς υγροτόπους .

Χαρακτηριστική είναι η μελέτη της WWF με τίτλο «Η Μεσόγειος αφυδατώνεται» .Από το Γιβραλτάρ έως τη Βηρυτό και το Μαρόκο, οι μεσογειακές ακτές κατακλύζονται από

200.000.000 και πλέον τουρίστες ετησίως. Κορύφωση καταγράφεται φυσικά το καλοκαίρι, οπότε τα υδάτινα αποθέματα βρίσκονται στο χαμηλότερο σημείο. Εφόσον λοιπόν υπολογίσει κανείς ότι κάθε τουρίστας καταναλώνει κατά μέσο όρο 350-850 λίτρα νερού ημερησίως, είναι προφανές ότι βρισκόμαστε ενώπιον ενός σοβαρότατου προβλήματος. Εάν συνυπολογίσουμε δε, ότι μέχρι το 2025 ο συνολικός αριθμός τουριστών στη λεκάνη της Μεσογείου αναμένεται να αυξηθεί στα 235-355 εκατομμύρια, τότε το πρόβλημα προσλαμβάνει διαστάσεις εφιάλητη.. «Ο τουριστικός τομέας απαιτεί ολοένα και περισσότερες εγκαταστάσεις, κάτι που συνεπάγεται κατανάλωση τεράστιων ποσοτήτων νερού, όπως υδάτινα πάρκα, πισίνες, γήπεδα γκολφ και κήποι, με αποτέλεσμα να καταστρέφονται οι φυσικοί πόροι από τους οποίους εξαρτάται η ανάπτυξή του», αναφέρεται στην έκθεση του διεθνούς οργανισμού. Ενδεικτικά η άρδευση ενός γηπέδου γκολφ απαιτεί περί το 1.000.000 κυβικά μέτρα νερού ανά δέκα στρέμματα ετησίως, την ίδια δηλαδή ποσότητα που καταναλώνει ο πληθυσμός μιας πόλης 12.000 κατοίκων μέσα σε ένα χρόνο! Η τουριστική έκρηξη απειλεί να αποστραγγίσει τους υδάτινους πόρους μας, προειδοποιεί το Παγκόσμιο Ταμείο για τη φύση (WWF). Μπορεί μεν ο τουρισμός να αποτελεί βασικό άξονα ανάπτυξης των μεσογειακών χωρών, όπως επισημαίνει η μελέτη, όμως η ανεξέλεγκτη δόμηση και έλλειψη περιβαλλοντικού σχεδιασμού, έχουν προκαλέσει σημαντικά προβλήματα, όπως αποψίλωση δασών, ρύπανση θαλασσών και υπερκατανάλωση πόσιμου νερού. Ήδη η Γαλλία, η Ελλάδα, η Ιταλία και η Ισπανία, έχουν αποτελέσει το ήμισυ των υδροβιότοπων τους. Συνέπεια δεν είναι μόνο η εξαφάνιση, ειδών της τοπικής χλωρίδας και πανίδας, αλλά και η μείωση και η υποβάθμιση των διαθέσιμων ποσοτήτων πόσιμου νερού.

Στην Ελλάδα τα ποτάμια αποξηραίνονται, η επιφάνεια των υπόγειων αποθεμάτων χαμηλώνει, οι υδάτινοι πόροι αποστραγγίζονται. Εκτιμάται ότι μόνο το 2000 κατέφθασαν από το εξωτερικό 12.000.000 τουρίστες. Στην πλειονότητα τους αφίχθησαν την καλοκαιρινή περίοδο και κατέκλυσα περιοχές όπου υπάρχει λειψυδρία όπως πχ. Τα νησιά του Αιγαίου. Σήμερα, επισημαίνει το WWF, περίπου το 85% του συνόλου του πόσιμου νερού αντλείται από την επιφάνεια των υδάτινων πόρων της Ελλάδας, την ώρα που το σύστημα ύδρευσης θεωρείται σχετικά πεπαλαιωμένο και όχι επαρκώς συντηρημένο. Το αποτέλεσμα είναι να καταγράφονται διαρροές, που κατά καιρούς φτάνουν έως και το 35% των διαχειριζόμενων υδάτινων ποσοτήτων! Και το χειρότερο, σε αντίβαρο, τα τελευταία 20 χρόνια έχουν διπλασιαστεί η εκμετάλλευση και κατανάλωση των υπόγειων αποθεμάτων, κυρίως στις παράκτιες περιοχές. Με αποτέλεσμα να αυξάνεται η παρείσδυση αλμυρού νερού (φαινόμενο που ονομάζεται υφαλμύρωση υδάτων).

4.2 Έδαφος

Σύμφωνα με τους Χ. Κοκκώση και Π.Τσάρτα, η κυριότερη βλαβερή συνέπεια του τουρισμού στο έδαφος, είναι η μείωση των στερεοπαροχών στο θαλάσσιο αποδέκτη ως αποτέλεσμα της παρεμπόδισης του φυσικού υδρογραφικού δικτύου που μεταφέρει ιζήματα στα ανώτερα μέρη της λεκάνης απορροής. Παρατηρείται δηλαδή διάβρωση στις ακτές. Τα διορθωτικά έργα που εφαρμόζονται, προκαλούν με τη σειρά τους νέα προβλήματα.

Ταυτόχρονα όπως υποστηρίζουν οι παραπάνω συγγραφείς, ο κακός σχεδιασμός και η χωροθέτηση στα λιμενικά και άλλα παρεμβατικά έργα στην παράκτια ζώνη επηρεάζει τις διαδικασίες μορφοποίησης της ακτής. Επιπλέον επιπτώσεις επιφέρουν οι εκτεταμένες αμμοληψίες καθώς και οι τουριστικές δραστηριότητες ψυχαγωγίας στην άμμο.

Επίσης μια σοβαρή επίπτωση του τουρισμού στο έδαφος, αποτελεί η ανεξέλεγκτη απόρριψη σκουπιδιών, πράγμα που αποτελεί μια αισθητική ρύπανση, αλλά συγχρόνως και εστία μόλυνσης. Σε πολλές τουριστικές περιοχές η διαχείριση στερεών αποβλήτων δεν επαρκεί ούτε για τις ανάγκες του μόνιμου πληθυσμού., πολύ περισσότερο μάλλον του πολλαπλάσιου πληθυσμού που συγκεντρώνεται εκεί για παραθερισμό.

4.3 Αέρας

Μία σημαντική περιβαλλοντική επίπτωση του τουρισμού αποτελεί η επίδραση στον αέρα. Με μία πρώτη ματιά είναι δύσκολο να τις αντιληφθούμε, ωστόσο αν λάβουμε υπόψη τις μεταφορές, μπορούμε να διαπιστώσουμε την επίδραση αυτή. Είναι αρκετό να αναφερθεί ότι οι μεταφορές που συνδέονται με τον τουρισμό, εκτιμάται ότι καταναλώνουν το 3% της συνολικής κατανάλωσης στην Ευρώπη. Οι μεταφορές(αυτοκίνητα, αεροπλάνα, τρένα πλοία), συμβάλουν στην αύξηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης (αύξηση εκπομπών CO₂ και οξειδίων του αζώτου) αλλά και στο μικροκλίμα της περιοχής, ενώ επηρεάζουν και το κλίμα γενικότερα.

Η ηχορύπανση επίσης, από τα αεροπλάνα, τα αυτοκίνητα, τα λεωφορεία, καθώς επίσης και τα ψυχαγωγικά μέσα, όπως τα ταχύπλοα και τα αεριωθούμενα σκι, είναι ένα πρόβλημα της σύγχρονης ζωής στις τουριστικές περιοχές. Εκτός από την πρόκληση της ενόχλησης, της πίεσης και ακόμα της απώλειας ακοής για τον άνθρωπο, εκδηλώνεται κίνδυνος στην άγρια φύση, ειδικά στις ευαίσθητες περιοχές. Παραδείγματος χάριν, ο θόρυβος που παράγεται μπορεί να αναγκάσει τα ζώα να αλλάξουν τα φυσικά σχέδια της δραστηριότητάς τους.

4.4 Ενέργεια

Η ενέργεια , αυτή καθαυτή δεν αποτελεί φυσικό πόρο , ωστόσο η παραγωγή ενέργειας συνήθως απαιτεί τα ην κατανάλωση κάποιου μη ανανεώσιμου φυσικού πόρου όπως οι υδρογονάνθρακες. Η αύξηση του πληθυσμού κατά τους θερινούς μήνες στις τουριστικές περιοχές αυξάνει κατακόρυφα τη ζήτηση για ενέργεια (πχ για τη λειτουργία κλιματιστικών εστιατορίων , κέντρων αναψυχής κ.α.). Η ανάγκη για περισσότερη ενέργεια συνεπάγεται τη χρησιμοποίηση μεγαλύτερων ποσοτήτων μη ανανεώσιμων πόρων και ταυτόχρονα η αυξημένη παραγωγή ενέργειας δημιουργεί ατμοσφαιρική ή άλλη ρύπανση που επιβαρύνει την περιβαλλοντική ποιότητα της περιοχής .

4.5 Οικοσυστήματα

Οι άμεσες ή έμμεσες επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στα φυσικά οικοσυστήματα διακρίνονται σύμφωνα με τους Χ. Κοκκώση και Π.Τσάρτα,σε τρεις κατηγορίες διαταραχών που αφορούν στη λειτουργία των οικοσυστημάτων ,στη δομή των οικοσυστημάτων και βιοκοινοτήτων ή στη μείωση της βιολογικής ποικιλίας και τέλος αυτές που αφορούν συγκεκριμένους πληθυσμούς σπανίων ειδών .

Πιο συγκεκριμένα η κατασκευή τουριστικών μονάδων και σχετικών εγκαταστάσεων, αφενός καταλαμβάνει συνήθως χώρο σε έξω-αστικές περιοχές και αναπτύσσονται τα φυσικά οικοσυστήματα, και αφετέρου, παρεμβαίνει στο μικροκλίμα , τον υδρολογικό κύκλο, τη διακίνηση και επικοινωνία των ειδών . Με αυτό τον τρόπο , περιορίζεται ο ζωτικός χώρος τόσο με φυσική διακοπή λόγω της δόμησης, όσο και με λειτουργικές διαταραχές λόγω θορύβου, παρουσία ανθρώπων , διακίνησης οχημάτων κλπ.

Η κατασκευή των ξενοδοχείων , και άλλων εγκαταστάσεων αναψυχής οδηγεί συχνά στην αυξανόμενη ρύπανση λυμάτων . Παραδείγματος χάριν τα σκάφη κρουαζιέρας στις Καραϊβικές Θάλασσες υπολογίζονται να παράγουν περισσότερους από 70.000 τόνους των αποβλήτων κάθε έτος. Τα απόβλητα έχουν μολύνει τις θάλασσες και τις λίμνες που περιβάλλουν τα τουριστικά αξιοθέατα , και βλάπτουν τη χλωρίδα και τη πανίδα .Η απορροή λυμάτων προκαλεί σοβαρή ζημιά στις κοραλλιογενείς υφάλους επειδή υποκινεί την αύξηση των αλγών , τα οποία καλύπτουν τα κοράλλια . Οι αλλαγές επίσης στην αλμυρότητα της θάλασσας μπορούν να ασκήσουν εκτεταμένες επιδράσεις στα παράκτια περιβάλλοντα . Τελικά η ρύπανση λυμάτων μπορεί να απειλήσει την υγεία των ανθρώπων και των ζώων . Παράλληλα στην αύξηση των στερεών αποβλήτων μπορεί να αποδοθεί το φαινόμενο του ευτροφισμού το οποίο συνεπάγεται μείωση της διαφάνειας του θαλασσινού νερού , αποτέλεσμα της υπερβολικής αύξησης του φυτοπλαγκτόν και της παρουσίας οργανικών αιωρούμενων .

Στις περιοχές ακτών . καθώς και στις ορεινές περιοχές, όπως η ορεινή περιοχή των Τζουμέρκων , οι τουρίστες οδοιπορίας παράγουν πολλά απορρίμματα . Τέτοιες

πρακτικές υποβιβάζουν το περιβάλλον, με όλα τα αντικείμενα- χαρακτηριστικά του αναπτυγμένου κόσμου στις απομακρυσμένες που έχουν λίγες εγκαταστάσεις συλλογής ή διάθεσης απορριμμάτων. Έτσι, δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο να βρίσκουμε σε φυσικά τοπία σπασμένα γυαλιά, πλαστικά μπουκάλια αναψυκτικών, χαρτιά υγείας, σακούλες και άλλα σκουπίδια που δύσκολα αποσυντίθενται στη φύση και επιπλέον μπορούν να προκαλέσουν πυρκαγιές ή ατυχήματα στα ζώα της περιοχής.

4.6 Πανίδα

Η αλλαγή των οικοσυστημάτων μπορεί να προκληθεί όπως προαναφέρθηκε από τις δραστηριότητες τουρισμού. Για παράδειγμα, η επίσκεψη στην άγρια φύση μπορεί να επιφέρει πίεση για τα ζώα και να αλλάξει τη φυσική συμπεριφορά τους όταν πλησιάζουν οι τουρίστες πάρα πολύ κοντά. Το σαφάρι και οι δραστηριότητες παρατήρησης της άγριας φύσης, ασκούν αρνητικές επιδράσεις στο βιότοπο αφού συχνά συνοδεύονται από θόρυβο και την αναταραχή που δημιουργούνται από τους τουρίστες καθώς ενοχλούν τα άγρια ζώα με τα φορτηγά και τα αεροσκάφη τους. Αυτό ασκεί την υψηλή πίεση στις ζωτικές συνήθειες και συμπεριφορές και τείνει να επιφέρει αλλαγές στη συμπεριφορά τους. Σε μερικές περιπτώσεις, όπως στην Κένυα, η κατάσταση αυτή έχει προκαλέσει στα ζώα διαταραχές με αποτέλεσμα κατά περιόδους να παραμελούν τα μικρά τους ή αν αποτυγχάνουν να ζευγαρώσουν. Επίσης τα στερεά απόβλητα και η ρύπανση, μπορούν να υποβιβάσουν τη φυσική υπόσταση του ύδατος και της ακτής και να προκαλέσουν το θάνατο των θαλασσίων ζώων.

Παράδειγμα διατάραξης των ζώων στην Ελλάδα, αποτελεί η παραθέριση σε παραλίες όπου εναποθέτουν τα αυγά τους οι σπάνιες θαλάσσιες χελώνες *caretta-caretta*, η επίσκεψη τουριστών σε θαλάσσιες σπηλιές που ζουν οι απειλούμενες με εξαφάνιση φώκιες *monachus-monachus*, καθώς και η ανάπτυξη μαζικού τουρισμού σε περιοχές της Μήλου και της Κιμώλου που ενδημεί το μοναδικό στον κόσμο είδος οχιάς *nipera-lebetina*.

4.7 Χλωρίδα

Άλλη μία σημαντική επίπτωση που προκαλείται στη φύση από τον τουρισμό αποτελεί η ζημιά στη χλωρίδα ενός τουριστικού προορισμού. Οι βλαβερές συνέπειες είναι κυρίως απόρροια της συμπεριφοράς των τουριστών. Ειδικότερα, δραστηριότητες όπως η συλλογή λουλουδιών, φυτών και μυκήτων, η απρόσεκτη χρήση της φωτιάς, το σκόπιο κλάδεμα των δέντρων, η υπερβολική ρίψη απορριμμάτων, η οδήγηση

οχημάτων και η κατασκήνωση , μπορούν να προκαλέσουν μείωση ή ακόμα και εξαφάνιση της τοπικής χλωρίδας.

4.8 Επιδράσεις του τουρισμού στο οικιστικό/δομημένο περιβάλλον

Ένα θέμα που συγκεντρώνει όλο κ περισσότερο ενδιαφέρον τα τελευταία χρόνια, είναι οι επιπτώσεις από τη ανάπτυξη του τουρισμού στο δομημένο περιβάλλον , ιδίως στις περιοχές με ιδιαίτερη ιστορική και πολιτισμική αξία , καθώς και η προστασία των περιοχών αυτών επιβάλλεται όχι μόνο για εθνικούς , ιστορικούς κοινωνικούς και άλλους λόγους , αλλά γιατί αποτελεί συχνά τη βάση και προϋπόθεση για συνέχιση της τουριστικής ανάπτυξης στις περιοχές αυτές. Στο πλαίσιο παρουσιάζουν ενδιαφέρον οι επιπτώσεις του τουρισμού στην οικιστική δομή, ανάπτυξη και λειτουργία των οικισμών . Βέβαια , κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα έχει επιπτώσεις στο δομημένο περιβάλλον, απλά όμως ο τουρισμός σε αντιδιαστολή ίσως με τις υπόλοιπες δραστηριότητες, βασίζεται συχνά στο δομημένο περιβάλλον ως τουριστικό πόρο που προσελκύει επισκέπτες αλλά και εξυπηρετεί ως τουριστικός πόλος .Με την προοπτική αυτή , ιδιαίτερο ενδιαφέρον αποκτούν οι επιπτώσεις του τουρισμού στους «πολιτιστικούς πόρους» των οικισμών , ιδίως στις περιοχές με ιδιαίτερη ιστορική και πολιτισμική αξία, στην τεχνική υποδομή που αποτελεί τη βάση των εξυπηρετήσεων των κατοίκων και των επισκεπτών και στην οικιστική ανάπτυξη της περιοχής γενικότερα.

Στην αναζήτηση των επιπτώσεων του τουρισμού στο δομημένο περιβάλλον απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή καθώς υπεισέρχονται και άλλοι παράγοντες που προκαλούν επιπτώσεις. Τις περισσότερες φορές , οι διάφορες επιπτώσεις είναι αποτέλεσμα συνεργασίας, δηλαδή της ταυτόχρονης δράσης πολλών παραγόντων (πολιτισμικοί, θεσμικοί, οικονομικοί, κοινωνικοί και άλλοι), οι οποίοι συμβάλλουν στην όποια αλλαγή λαμβάνει χώρα στο δομημένο περιβάλλον. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία για την πολιτική του τουρισμού, καθώς οι όποιες σχεδιαζόμενες δράσεις θα πρέπει να αφορούν παρεμβάσεις σε πολλαπλό επίπεδο.

Είναι προφανές ότι το φαινόμενο του τουρισμού είναι σύνθετο ,δυναμικό, πολυδιάστατο και ως τέτοιο θα πρέπει να αντιμετωπίζεται στο σχεδιασμό και τη διοίκηση του τουρισμού.

Ένα πρώτο πρόβλημα που επιφέρει η τουριστική ανάπτυξη στο δομημένο περιβάλλον, είναι η υπερσυγκέντρωση επισκεπτών σε μικρούς παραδοσιακούς οικισμούς , ιστορικά κτίρια, πολιτιστικά μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους .Αυτή η παρουσία πλήθους τουριστών προκαλεί σε προαναφερθέντα μέρη κυκλοφοριακή συμφόρηση , θόρυβο, φθορά από τη χρήση , και ρύπανση από την αυξημένη παραγωγή απορριμμάτων .

Άλλη μία επίπτωση του τουρισμού αφορά στη χρήση της υφιστάμενης υποδομής , όπου λόγω του τουρισμού προκαλείται επιβάρυνση των δικτύων (πχ. ύδρευση , αποχέτευση , ηλεκτρισμούς)αλλά και των αποδεκτών (πχ. Υδάτινοι αποδέκτες), ιδιαίτερα κατά την περίοδο της τουριστικής αιχμής .Έτσι , συνήθως η υφιστάμενη υποδομή που έχει σχεδιαστεί για την κάλυψη των αναγκών του περιορισμένου αριθμού των ντόπιων κατοίκων , αποδεικνύεται ανεπαρκής για την ικανοποίηση των πρόσθετων αναγκών που προκύπτουν .Με αυτό τον τρόπο, προκαλούνται προβλήματα όπως συνεχείς διακοπές ρεύματος από την υπερφόρτωση δικτύου, δυσάρεστες οσμές, ρύπανση και αισθητική υποβάθμιση.

Σημαντική αρνητική συνέπεια αποτελεί επίσης το γεγονός της αστικοποίησης των τουριστικών προορισμών (πχ αγροτικός χώρος , μικρά ψαροχώρια), αλλά και η αυθαίρετη δόμηση τουριστικών καταλυμάτων και παραθεριστικών κατοικιών που αποτελεί το πιο σημαντικό πρόβλημα για τις περισσότερες παράκτιες αλλά και πολλές ορεινές και αγροτικές περιοχές.

Ταυτόχρονα η αρχιτεκτονική των ξενοδοχειακών και άλλων τουριστικών κτιρίων και υποδομών αποτελούν σημαντικό παράγοντα αλλοίωσης της εικόνας μιας περιοχής. Αυτό συμβαίνει γιατί η αρχιτεκτονική αυτή δε συνάδει με τη φυσιογνωμία , την ιδιαιτερότητα και το περιβάλλον του τόπου με αποτέλεσμα να βλέπουμε πχ. πολυώροφα ξενοδοχεία αστικού τύπου σε μικρούς παραθαλάσσιους οικισμούς , όπου οι παραδοσιακοί οικισμοί οι οποίοι αποτελούν άλλωστε και έναν σημαντικό παράγοντα έλξης τουριστών δεν υπερβαίνουν σε καμία περίπτωση τους δύο ορόφους.

Επιπρόσθετα η τουριστική ανάπτυξη ενός τόπου συνεπάγεται πολλές φορές σύγκρουση των χρήσεων γης στον τόπο αυτό. Σε πολλές τουριστικές περιοχές τα τουριστικά καταλύματα «εισβάλλουν» στη γη η οποία είναι περισσότερο χρήσιμη σε άλλες χρήσεις ασύμβατες με τον τουρισμό, όπως είναι η γεωργική παραγωγή, η ιχθυοτροφία , δασική εκμετάλλευση ή άλλη απασχόληση του πρωτογενούς τομέα.

4.9 Οι επιπτώσεις του τουρισμού στις περιοχές με ιδιαίτερη πολιτισμική και ιστορική αξία

Τα μνημεία όλων των εποχών (προϊστορικά, κλασσικής αρχαιότητας, μεσαιωνικά , βυζαντινά και νεότερα), τα παραδοσιακά κτίσματα και οι οικισμοί αλλά και τα σύγχρονα κτίσματα ή τόποι , θεωρούνται τουριστικοί πόροι.

Ο τουρισμός θεωρείται συχνά ως η κύρια αιτία υποβάθμισης του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και κυρίως εκείνου του τμήματος που είναι ταυτόχρονα και φορέας ιστορικής μνήμης(μνημεία , παραδοσιακά κτίρια και οικισμοί, ιστορικοί χώροι). Η αναγνώριση όμως του τουρισμού ως το κύριο αίτιο για διάφορες αλλαγές του

δομημένου περιβάλλοντος είναι συχνά εσφαλμένη καθώς ανάλογα προβλήματα συμβαίνουν συχνά και εκεί όπου καμία τουριστική δραστηριότητα δεν αναπτύσσεται.

Το δομημένο περιβάλλον με ιστορική , πολιτιστική αξία, λόγω του ενδιαφέροντος που παρουσιάζει, δέχεται συχνά σημαντικές πιέσεις από τον τουρισμό .Στις άμεσες επιπτώσεις θα πρέπει να προστεθούν και οι έμμεσες που προκύπτουν από τις ανάγκες εξυπηρέτησης των επισκεπτών όπως πχ. από έργα πρόσβασης , χώρους στάθμευσης, χώρους και υποδομές υγιεινής κλπ.

Το τοπίο έχει ιδιαίτερη αξία ως αναπόσπαστο τμήμα της ταυτότητας μιας περιοχής που μαζί με πολλά άλλα στοιχεία , όπως οι αξίες, οι συμπεριφορές, τα ήθη και τα έθιμα , οι ιστορικές αναμνήσεις , η τέχνη και η αρχιτεκτονική, διαμορφώνουν την ταυτότητα μιας περιοχής και προσδιορίζουν τη μοναδικότητά της . Σημαντικό μέρος αυτής της κληρονομιάς αποτελεί γενικά το δομημένο περιβάλλον, αλλά ειδικότερα οι οικισμοί , ιδιαίτερα αυτοί με ιστορικό και παραδοσιακό χαρακτήρα. Αρχικά η έμφαση της προστασίας της πολιτισμικής κληρονομιάς , ήταν εντοπισμένη στα μοναδικά μνημεία με ιδιαίτερη ιστορική αξία και αργότερα στην προσπάθεια των οικιστικών συνόλων . Όμως , όλο και περισσότερο αποκτά ιδιαίτερη σημασία η διαφύλαξη του τοπίου από την αυθαίρετη και διάσπαρτη δόμηση , την αστικοποίηση , χωροθέτηση και την κατασκευή τουριστικών μονάδων και υποδομών εκτός κλίμακας που δε λαμβάνουν υπόψη τους τις φυσικές και πολιτιστικές ιδιαιτερότητες.

Εκτός από τους ιστορικούς τόπους , τα μνημεία κλπ. τα οποία αποτελούν πόλους έλξης πολλών επισκεπτών , ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν οι πέσεις που δέχονται μικρά και μεγαλύτερα οικιστικά σύνολα και αστικά κέντρα με αξιολόγηση ιστορική και αρχιτεκτονική κληρονομιά .Είναι γνωστό άλλωστε πως η οικονομία των περισσότερων ευρωπαϊκών πόλεων όπως η Ρώμη, το Παρίσι , η Βενετία και πολλές άλλες στηρίζονται σε ένα σημαντικό βαθμό στον τουρισμό.

Η επίσκεψη στα αστικά αυτά κέντρα δεν περιορίζεται στην ξενάγηση στα ιστορικά μνημεία και στη γνωριμία ε τη πολιτισμική γενικότερα κληρονομιά της περιοχής , αλλά επιδιώκει κα την επαφή με τη σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία(θέατρο , ζωγραφική κ.α.) και τον πολιτισμό. Η επαφή με την ιστορία ενός τόπου αλλά και με τη σύγχρονη δημιουργία, βοηθά στην κατανόηση και βαθύτερη γνώση των συνηθειών , τάσεων , τρόπων σκέψης των άλλων ανθρώπων , συμβάλλει στην πνευματική ανάσταση, στη συνειδητοποίηση τελικά ότι ο κόσμος δεν περιορίζεται στον προσωπικό μας χώρο δράσης .

Εξ' αιτίας της ελκυστικότητας αυτών των περιοχών , ο αριθμός των επισκεπτών είναι ιδιαίτερα μεγάλος με αποτέλεσμα ο πιέσεις που ασκούνται και κατ' επέκταση οι κίνδυνοι για περιβαλλοντική υποβάθμιση να είναι ιδιαίτερα αυξημένοι .Τα περισσότερα από αυτά τα προβλήματα δεν προκύπτουν κατ' ανάγκη από την έλλειψη

περιβαλλοντικής ευαισθησίας των επισκεπτών αλλά κυρίως από τον υπερβολικά μεγάλο αριθμό των επισκεπτών σε ένα δεδομένο χώρο, κάποιες συγκεκριμένες χρονικές στιγμές. Η υπερσυγκέντρωση επισκεπτών συνιστά απειλή για τους πολιτισμικούς πόρους (μνημεία και κτίρια) τόσο λόγω της φθοράς και χρήσης των χώρων από τη ρύπανση που προκαλείται. Άλλα σημαντικά προβλήματα που συνήθως αντιμετωπίζουν οι περιοχές με πολιτισμική αξία, είναι η κυκλοφοριακή συμφόρηση, ο θόρυβος, προβλήματα στάθμευσης, τα προβλήματα αυξημένης παραγωγής απορριμμάτων κ.α. Προβλήματα δημιουργούνται όχι μόνο από την ανεπάρκεια των υποδομών αλλά και από την ανάγκη δημιουργίας νέων για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών, για παράδειγμα χώρων στάθμευσης, κοντά σε σημαντικούς ιστορικούς αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία, κ.α. Από τα πλέον σύνθετα προβλήματα είναι οι αλλαγές στις χρήσεις και στην αστικοποίηση γύρω από την περιοχή προκειμένου να ικανοποιηθεί η ζήτηση σε ξενοδοχειακά καταλύματα, χώρους αναψυχής καθώς και εστιατόρια.

Εκτός από τους οικισμούς, το αγροτικό περιβάλλον, είτε ως τοπίο, είτε ως περιβάλλον όρος, αποτελεί επίσης τουριστικό πόρο, μέρος της ταυτότητας της κάθε περιοχής. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ιδιαίτερου τοπίου, συναντά κανείς στα περισσότερα νησιά με τις αναβαθμίδες, τις πέτρινες μάντρες, τα δρομάκια, τα ξωκλήσια, τις αγροικίες, τους ανεμόμυλους, τους περιστεριώνες. Το αγροτικό τοπίο αποτελεί τμήμα του δομημένου περιβάλλοντος καθώς έχει προκύψει ως αποτέλεσμα ανθρωπίνων παρεμβάσεων που αποσκοπούσαν στην καλλιέργεια μιας περιοχής, και γενικότερα στην αξιοποίηση φυσικών πόρων για την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη. Ο τουρισμός, δεν έχει μόνο αρνητικές επιπτώσεις αλλά μπορεί να συμβάλλει και θετικά στην ανάπτυξη και προστασία ορισμένων ιστορικών και αρχαιολογικών χώρων, δημιουργώντας πιέσεις για την ανάληψη δράσεων σε κεντρικό και τοπικό επίπεδο από δημόσιους φορείς και ιδιώτες.

Πολλές φορές η ανάπτυξη του τουρισμού και το ενδιαφέρον για την ιστορία και την αξία των παραδοσιακών οικισμών ενθάρρυνε τους κατοίκους να προχωρήσουν στην ανακαίνιση κτιρίων, τα οποία στη συνέχεια χρησιμοποιήθηκαν είτε από τους ίδιους ως κατοικία, είτε ως τουριστικοί ξενώνες, καταστήματα κ.α. Βέβαια οι επιπτώσεις είναι σύνθετες και μεικτές, με την έννοια ότι αφορούν και κοινωνικές – οικονομικές διαστάσεις αλλά εμπεριέχουν τόσο θετικές, όσο κι αρνητικές πλευρές. Για παράδειγμα σε πολλές περιοχές στην Ελλάδα όπως στη Σαντορίνη, το Γαλαξίδι κ.α., η αναγνώριση της αξίας των περιοχών αυτών συνοδεύτηκε από μία υπέρογκη αύξηση της τιμής των ακινήτων και συνεπακόλουθες εμφανίσεις φαινομένων κερδοσκοπίας. Αποτέλεσμα αυτού, ήταν ότι πολλές ιδιοκτησίες ες παραδοσιακούς οικισμούς, αγοράστηκαν είτε από αλλοδαπούς είτε γενικότερα από ανθρώπους που δεν κατάγονταν ή που δεν είχαν

κάποια προηγούμενη σχέση με τον τόπο (πχ Μονεμβασιά). Είναι προφανές ότι η αλλαγή αυτή συνέβαλλε μεν στη διατήρηση και κυρίως αναβάθμιση του χώρου μέσω εκτεταμένων ανακαινίσεων , ταυτόχρονα όμως αλλοίωσε ή άλλαξε ριζικά την κοινωνική σύνθεση του οικισμού με ό,τι θετικές ή αρνητικές επιπτώσεις μπορεί αυτό να σημαίνει στο μέλλον. Μια άλλη διάσταση ως προς τις επιπτώσεις στην τοπική κοινωνία είναι το αυξημένο κόστος διαβίωσης , ως αποτέλεσμα της αυξημένης ελκυστικότητας της περιοχής. Επιπλέον σε αρκετές περιπτώσεις παρατηρείται ότι διάφορες υπηρεσίες προσανατολίζονται κυρίως στην εξυπηρέτηση επισκεπτών και τουριστών και όχι τόσο των μόνιμων κατοίκων . Τα τελευταία χρόνια αναγνωρίστηκε ευρύτατα η αναγκαιότητα διαφύλαξης της πολιτιστικής κληρονομιάς, ως μέρος της ταυτότητας ενός λαού αλλά και των ατόμων μεμονωμένα, που τους εξασφαλίζει το αίσθημα της συνέχειας στο χώρο και το χρόνο . Αποτέλεσμα αυτού ήταν η ανάπτυξη πρωτοβουλιών για την προστασία των πολιτισμικών πόρων από τις πιέσεις της τουριστικής ανάπτυξης . Στο πλαίσιο αυτό . σε αρκετές περιπτώσεις υιοθετούνται και ακραίοι περιορισμοί, όπως πχ. η απαγόρευση ή ο περιορισμός εισόδου σε διάφορα μνημεία και αποκλεισμός κατ' επέκταση της δυνατότητας ο επισκέπτης να έχει μια αυθεντική βιωματική εμπειρία. Σε αντιπαράθεση αξιοποιούνται οι δυνατότητες που προσφέρει η σύγχρονη τεχνολογία, μέσω των διάφορων οπτικοακουστικών μέσων της εικονικής πραγματικότητας κ.α., προκειμένου να υποκατασταθεί η αμεσότητα στην επαφή και εμπειρία στους χώρους αυτούς. Ακόμα και αν επιτρέπεται η είσοδος , η ξενάγηση γίνεται σε ικανή απόσταση από τα μνημεία η οποία συνήθως ανέρχεται σε μερικές δεκάδες μέτρα.

4.10 Θετικές επιδράσεις του τουρισμού στο περιβάλλον

Ο τουρισμός όταν σχεδιάζεται και διαχειρίζεται σωστά μπορεί να συμβάλλει στη διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος με πολλούς τρόπους. Με αυτό τον τρόπο και ο τουρισμός επωφελείται και το περιβάλλον διαφυλάσσεται.

Κατά πρώτο λόγο μπορεί να βοηθήσει στην προστασία σημαντικών φυσικών περιοχών . Ειδικότερα μπορεί να αιτιολογήσει και να χρηματοδοτήσει τη δημιουργία φυσικών πάρκων και υπαίθριων κέντρων ψυχαγωγίας, την προστασία περιοχών που αποτελούν «ατραξιόν» και οι οποίες διαφορετικά ενδεχομένως να επιτρεπόταν να υποβαθμιστούν οικολογικά.

Ακόμη , ο τουρισμός μπορεί να πρωτοστατήσει στην προστασία αρχαιολογικών και ιστορικών χώρων . Πιο συγκεκριμένα , δίνει τα κίνητρα και χρηματοδοτεί τη διαφύλαξη και ανάδειξη περιοχών ιδιαίτερης πολιτισμικής αξίας που λειτουργούν ως πόλοι έλξης για τους τουρίστες. Τέτοιοι χώροι είναι πιθανό να μην τύχαιναν αντίστοιχης φροντίδας χωρίς την ύπαρξη τουριστικής δραστηριότητας στην περιοχή.

Η βελτίωση της περιβαλλοντικής ποιότητας επίσης, μπορεί να υποβοηθηθεί από τον τουρισμό .Αναλυτικότερα, η τουριστική ανάπτυξη είναι σε θέση να δώσει ερεθίσματα , για τον «καθαρισμό» του περιβάλλοντος μέσω του ελέγχου της μόλυνσης του αέρα, του νερού , της ηχορύπανσης, του εκσυγχρονισμού διαχείρισης των απορριμμάτων .Συγχρόνως μπορεί να ενισχύσει την περιβαλλοντική αισθητική με χωροταξικά προγράμματα, κατάλληλο σχεδιασμό κτιρίων και καλύτερη συντήρηση των ήδη υπάρχοντων καθώς και την υιοθέτηση σημάτων ή συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης στα τουριστικά καταλύματα.

Μία σημαντική συμβολή του τουρισμού είναι η ενδυνάμει συνεισφορά του στη βελτίωση του περιβάλλοντος αυτού καθ' αυτού. Παρόλο που όλο το όφελος μπορεί να είναι υποκειμενικό, εντούτοις η ανάπτυξη καλά σχεδιασμένων τουριστικών υπηρεσιών μπορούν να βελτιώσουν το επίπεδο του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, το οποίο χωρίς κάποιες αναμορφώσεις δε θα ήταν εξίσου ελκυστικό.

Τέλος . αναμφίβολα ο τουρισμός αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για τη βελτίωση των υποδομών μιας περιοχής. Συγκεκριμένα οι τοπικές υποδομές σε αεροδρόμια , οδικά δίκτυα, δίκτυα ύδρευσης και αποχέτευσης , τηλεπικοινωνίες και άλλα, συνήθως αναπτύσσονται ικανοποιητικά χάρη στην τουριστική δραστηριότητα .Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οικονομικά αλλά και περιβαλλοντικά οφέλη για τον τουριστικό προορισμό.

Ο οικολογικός τουρισμός , είναι μια εναλλακτική μορφή η οποία έχει άμεση σχέση με το φυσικό περιβάλλον και είναι συνυφασμένος και με δραστηριότητες ο οποίες προωθούν την προστασία του περιβάλλοντος και προσφέρει στους τουρίστες θετικές εμπειρίες και ευκαιρίες για γνωριμία με το περιβάλλον και γενικότερα με την ύπαιθρο.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ/ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ο τουρισμός αποτελεί έναν από τους δυναμικότερους και ταχύτερα αναπτυσσόμενους κλάδους της παγκόσμιας οικονομίας και η ανάπτυξή του επηρεάζει τη ζωή των ανθρώπων σε όλο και περισσότερες χώρες του κόσμου. Ο τουρισμός συμβάλλει καθοριστικά στην ταχύρρυθμη οικονομική ανάπτυξη και στη δραστική μείωση της ανεργίας στη χώρα μας.

Η Ελλάδα αποτελεί έναν από τους δημοφιλέστερους τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως. Από την αρχή της ύπαρξής του ο ελληνικός τουρισμός στηρίζεται στην ανάδειξη των δύο βασικών στοιχείων του πλούτου της χώρας: της πολιτιστικής της κληρονομιάς και του φυσικού περιβάλλοντος. Τα πολιτιστικά μνημεία του πολιτισμού που άνθισε στον τόπο μας επί αιώνες και η ιδιαίτερη γεωμορφολογία του φυσικού περιβάλλοντος, αποτελούν το συγκριτικό πλεονέκτημα της Ελλάδας σε σχέση με τις άλλες χώρες που αποτελούν σημαντικούς τουριστικούς προορισμούς. Το ίδιο το «παρθένο» φυσικό περιβάλλον, καθώς επίσης και οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητές του (ήθη, έθιμα, αξιοθέατα) ενός τόπου, είναι αιτίες που τον καθιερώνουν ως τουριστικό προορισμό. Οι τουρίστες επισκέπτονται την χώρα μας να θαυμάσουν και να απολαύσουν τις θάλασσες και τις ακτές μας, τα εξαιρετικά τοπία φυσικού κάλους που διαθέτει η χώρα μας, την πλούσια πολιτισμική μας κληρονομιά, τα αρχαιολογικά μας μνημεία.

Το φυσικό περιβάλλον, έχει βασικό ρόλο στην ανάπτυξη και εξέλιξη του τουρισμού και της οικονομίας μιας χώρας. Δημιουργούνται εναλλακτικές μορφές τουρισμού, που έχουν σκοπό την ανασυγκρότηση και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, ξεφεύγοντας έτσι από τη μαζικοποίηση του τουρισμού που επιφέρει αρνητικές συνέπειες σε κοινωνικό, πολιτισμικό επίπεδο, καθώς και στο ίδιο το περιβάλλον. Είναι γνωστό, ότι η οικονομία βασίζεται σε σημαντικό βαθμό στον τουρισμό και τα οφέλη είναι πολλαπλά όχι μόνο του τουρισμού προς το περιβάλλον, αλλά και του περιβάλλοντος στην ανάπτυξη του τουρισμού.

Οι επιπτώσεις του τουρισμού στο φυσικό περιβάλλον μπορεί να είναι άμεσες ή έμμεσες, αλλά επίσης μπορούν να έχουν τοπική (ηχορύπανση, πλημμύρες), περιφερειακή (καταστροφή βιοτόπων) ή και παγκόσμια εμβέλεια (ρύπανση μεταφορών, εκτεταμένη καταστροφή δασών). Για το λόγο αυτό, είναι σημαντικό να φροντίσουμε για την προστασία του περιβάλλοντος και τη διαφύλαξη των φυσικών πόρων.

Ο τουρισμός μπορεί να συμβάλλει θετικά στην ανάπτυξη και προστασία ορισμένων ιστορικών και αρχαιολογικών χώρων, δημιουργώντας πιέσεις για την ανάληψη δράσεων σε κεντρικό και τοπικό επίπεδο από δημόσιους φορείς και ιδιώτες. Πιο

συγκεκριμένα , δίνει τα κίνητρα και χρηματοδοτεί τη διαφύλαξη και ανάδειξη περιοχών ιδιαίτερης πολιτισμικής αξίας που λειτουργούν ως πόλοι έλξης για τους τουρίστες. Η βελτίωση της περιβαλλοντικής ποιότητας ,επίσης, μπορεί να υποβοηθηθεί από τον τουρισμό. Η ανάπτυξη καλά σχεδιασμένων τουριστικών υπηρεσιών μπορούν να βελτιώσουν το επίπεδο του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, το οποίο χωρίς κάποιες αναμορφώσεις δε θα ήταν εξίσου ελκυστικό.

Η Ελλάδα, καθώς βρίσκεται στη δίνη μιας οικονομικής κρίσης , θα πρέπει να επωφεληθεί από την ανάπτυξη του τουρισμού με τρόπο έτσι ώστε και ο τουρισμός να επωφελείται , και το περιβάλλον να διαφυλάσσεται, λαμβάνοντας μέτρα η πολιτεία, αλλά και ο καθένας μας χωριστά .

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ❖ Αγροτουριστική Α.Ε.Ο τουρισμός ως μοχλός ανάπτυξης της υπαίθρου. Άξονες πολιτικής για τον Αγροτουρισμό .Αθήνα: έκδοση της Αγροτουριστικής Α.Ε. (2003).
- ❖ Ασκελή Στέλλα, Επιχειρείστε αγροτουριστικά, Εκδόσεις Κέρκυρα,(2004)
- ❖ Τσάρτας Π. Αγροτουρισμός: Μεταβολή στο πρότυπο του μαζικού τουρισμού .Αθήνα: Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Ανάπτυξης(1991).
- ❖ Ρίγγας Χρήστος (Περιφερειολόγος –Οικονομολόγος) .Αειφορία και εναλλακτικές μορφές τουρισμού.(2003)
- ❖ Κοκκώσης Χ., Τσάρτας Π. Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα. (2001).
- ❖ Ηγουμενάκης Ν., Κραβαρίτης Κ. , Λύτρας Π. Εισαγωγή στον Τουρισμό. Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα (1998,1999)
- ❖ Πιλοτικό Σχέδιο «Αειφόρου Ανάπτυξης Ορεινών Κοινοτήτων Κρήτης», Κοινοτικό Πρόγραμμα «INTEGRA», Επιστ.Σύμβουλος Αντώνης Φραγκούλης (1998).
- ❖ Η Γεωγραφία της ελληνικής γεωργίας. Υπουργείο Γεωργίας, Δ/ση Αγροτικής Πολιτικής και Τεκμηρίωσης , Τμήμα Τεκμηρίωσης.
- ❖ Ανδριώτης Κωνσταντίνος: Αειφορία και Εναλλακτικός Τουρισμός , εκδόσεις Σταμούλης , Αθήνα (2008)
- ❖ Μανώλης Σφακιανάκης, Εναλλακτικές μορφές τουρισμού, εκδόσεις 'Ελλήν'(2000)
- ❖ Αγροτουρισμός-Δημιουργία μιας αγροτουριστικής επιχείρησης-Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς-Φραγκούλης Αντώνης, ΤΕΙ Κρήτης,(2000)
- ❖ Δρ. Γεώργιος, Στ. Έξαρχος/Δρ. Στέφανος Γ. Καραγιάννης , Κέντρο Τεχνολογικής Έρευνας Κρήτης , Αγροτουρισμός: Μοχλός για την ανάπτυξη της υπαίθρου (2005)

- ❖ Αντώνιος Φραγκούλης : Σημειώσεις Τουριστικού Μάρκετινγκ ΤΕΙ Κρήτης (2010).
- ❖ Βενετσανοπούλου Γ. Μάρω: Η κρατική συμβολή στον τουρισμό-Εναλλακτικές μορφές τουρισμού, εκδόσεις Interbooks, Αθήνα (2006)

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- ❖ Ιακωβίδου Όλγα: Εμπειρίες στην Ανάπτυξη Αγροτουρισμού στην Ελλάδα(2006)
- ❖ Ιακωβίδου Όλγα: Αγροτικός Τουρισμός: νέα προοπτική απασχόλησης του Γεωργικού πληθυσμού ,Γεωτεχνικά Επιστημονικά Θέματα(1991)

ΦΟΡΕΙΣ

- ❖ Ε.Ο.Τ. Ηρακλείου, κος Νίχλος Ιωάννης, Προϊστάμενος Τμήματος Τουριστικής Ανάπτυξης